Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

# БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, ...ДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...оной ...о гарана | №86 (16609) | 1984 оной апрелиин 13, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Константин Устинович Черненко СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр нэгэн дуугаар һунгагдаба.

*...ССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси*

# ...РТИИН ЗААҺАН ЗАМААР, АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

## ...АЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДТЭ

...стьнуудай Со... заседани ап... 14 часта Пала... ...нинуудай зал ...А. Э. Восс тү... ...рэа.

...н нэгэдэхи зар... Соведэй На... ...удай Соведтэ ...путадуудай эти... ...гэнүүдые шал... тухай Мандат... ...рүүлэгшэ О. С. ...элидхэлые На... ...дай Совет шаг...

...н нэгэдэхи зар... Соведэй һун... ...партиин ба ...хэлбэришэгүй ...эй, Соведүүдэй ...нацинууд ба ...эй аха дүү ёһо... ...ханай агуу ехэ ...коммунист... ...ртийнабшэ хү... ...гүй бата нэ... ...улиин платфор... ...онойнгоо эко... ...өөрыгөө хам... ...саашадань бэ... ...шэглүүлэг... ...политикые ...ет обществын ...й бүгэдэ нии... ...байһыень үшөө ...элирхэйлэн ха... ...элидхэлшэ тэм...

...тьын ямар зо... ...байдалаар ...о социализмын ...ор үргэн оло... ...итическэ үүс... ...дээшэлүүлхын ...ргадашагүй ехэ ...удай бии бай... ...бухы кампани ...харуулаа.

...тай үсэгэлдэр ...мэй шиидхэбэ... ...й депутадуудай ...ал ябуулгые ...жаруулгын, ур... ...үетэниие һур... ...мунис ёһоор хү... ...рэгые нари... ...руулгын гол шу... ...дай тодорхой... ...С-эй ЦК-гай Ге...

неральна секретарь нүхэр К. У. Черненкын Пленум дээрэ хэлэһэн үгэ совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ халуунаар һайшаагдаһан байна.

Партиин залан сэхэ политическэ захяа заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ эдэбхитэй, эрид шууд худэлмэри хадаа СССР-эй Верховно Соведэй, арадай депутадуудай бүхы Соведүүдэй ажал ябуулгые тодорхойлһон гол зорилго болоно. Кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн бүхы хүнүүд һунгалтын үдэр диилэнхи олонхиин дуу абажа, депутадуудаар һунгагдаһан байгаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Союзна республиканууднаа 479 депутат, автономито республиканууднаа 220 депутат, автономито областьнуудһаа 40 депутат, автономито округуудһаа 10 депутат Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан байна. 59 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд палатын депутадуудай дунда бии.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдэй, гэшүүндэ кандидадуудай, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнарай, партийна ба гүрэнэй ажал ябуулагшадай, хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай болон арадай интеллигенциин эрхим түлөөлэгшэдэй Национальностьнуудай Соведэй депутадуудаар һунгагдаһан тухайнь Мандатна комисси сэдьхэлээ ханангяар элидхэнэ.

261 хүдэлмэришэн, 137 колхозник Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаа, эдэнь палатын бүхы депутадуудай 53,1 процент болоно. Предприятинуудай 26 хүтэлбэрилэгшэ, арадай ажахын элдэб һалбаринуудай мэргэжэлтэд, совет болон гүрэнэй бусад органуудай 100 хүдэлмэрилэгшэ, партийна профсоюзай ба комсомолой органуудай 110 хүдэлмэрилэгшэ, эрдэм, соёлой, искусствын, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, хэблэлэй 89 хүдэлмэрилэгшэ, 26 сэрэгэй албатад Национальностьнуудай Соведэй бүридэлдэ ороно.

Национальностьнуудай Соведэй 520 депутат Коммунис партиин гэшүүд ба гэшүүндэ кандидадууд, 229-ниинь партийнабэшэ хүнүүд. 118-ниинь ВЛКСМ-эй гэшүүд юм. Депутадуудай дунда 259 эхэнэр тоологдоно. Эдэнэр манай палатын депутадуудай ниитэ тоогой 34,6 процент болоно.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай бүридэлэй наһые иимэ баримтанууд элирхэйлнэ: депутадуудай 25 процентнь гэхэ гү, али 187 хүниинь 30 хүрэтэр наһатай юм. 31-һээ 50 хүрэтэр наһатай депутадууд — 35 процент, 51-һээ 60 хүрэтэр наһатай депутадууд—25,7 процент, 60-һаа дээшэ наһатай депутадууд 14,3 процент болоно.

Палатын 726 депутат гэхэ гү, али 96,9 процентнь дээдэ ба дунда эрдэмтэй юм. 115 хүниинь гэхэ гү, али 15,4 процентнь эрдэмтэнэй нэрэ зэргэтэй.

Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй мүнөөнэй бүридэлэй 62,6 процентнь шэнээр хубилгагдаа гэжэ элидхэлшэ мэдээсэбэ. Совет арадай эрхим түлөөлэгшэд Национальностьнуудай Соведтэ ороно. Эхэ оронойнгоо үмэнэ габьяатай байһанайнгаа түлөө Национальностьнуудай Соведэй 572 депутат СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагданхай. 14 депутат Советскэ Союзай Геройн, 104 депутат Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй. Палатын 113 депутат Ленинскэ ба Гүрэнэй шангуудай лауреадууд юм.

Ороной ажабайдалай шухала асуудалнуудые бүтэмжэтэй һайнаар шиидхэхын тула тэдэнэй бүхы арга боломжотой байһыень СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай бүридэл элирхэйлэн харуулна.

СССР-эй Конституциин 110-дахи статьяда үндэһэлэн, Национальностьнуудай Соведэй Мандатна комисси СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые шалгаба. Бүхы округуудта һунгалта зүбөөр, СССР-эй Конституцитай ба СССР-эй Верховно Соведэй һунгалга тухай Хуулитай гүйсэд зохилдуулагдажа үнгэргэгдэһэн байна гэжэ Национальностьнуудай Соведэй Мандатна комисси ороһон материалнуудые шалгахадаа тодорхойлбо. Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудай хэн нэгые һэжэглэлдэ оруулһан гомдолнууд, мэдүүлгэнүүд һунгуулиин комиссинуудта, Мандатна комиссида ороогүй.

1984 оной мартын 4-дэ һунгагдажа, Центральна һунгуулиин комиссяар бүридхэлдэ абтаһан Национальностьнуудай Соведэй бүхы 749 депутадай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые мэдэрхэ гэһэн дурадхал Мандатна комисси оруулба.

СССР-эй Конституциин 110-дахи статьятай зохилдуулан, 1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан Национальностьнуудай Соведэй 749 депутадай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые мэдэрхэ тухай Национальностьнуудай Соведэй тогтоол Мандатна комиссиин элидхэлээр абтаба.

Зүблэхэ зүйлэй удаадахи асуудалаар — Национальностьнуудай Соведэй сагүргэлжын комиссинуудые байгуулха асуудалаар депутат **А. Ф. Рюйтельдэ** үгэ үгтэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын хэлэһэн үгэнүүд дотор Совет гүрэн түрые, социалис демократиие саашадань хүгжөөлгын, тэдээн соо найруулагдаһан зохёон байгуулхы асари ехэ хүсые бүри үрэ түгэсөөр хэрэглэлгын залан сэхэ хараа шэглэлнүүд тодорхойлогдоһон байна гэжэ тэрэ хэлэбэ.

КПСС-эй XXVI съезд ба КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүд дээрэ тодорхойлогдоһон манай партиин, гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые бэелүүлхэ талаар СССР-эй Верховно Соведэй зорилгонууд үргэдэжэ байна. Хуули гаргалга, хүтэлбэрилгэ болон хиналтые нягтаар нэгэдүүлдэг гүрэнэй засагай дээдын зургаанай ажал ябуулгада саг үргэлжын комиссинууд эдэбхитэй үүргэ дүүргэхэ уялгатай. Экономико ба соёлые хүгжөөлгын, арад зоной һуудал байдалые улам һайжаруулгын, үйлэдбэриин ба хүтэлбэрилгын бүхы һалбаринуудта эмхидхэл, журамые бэхижүүлгын гол шухала асуудалнууд тэдэнэй анхаралда табигдаха ёһотой.

Ажал ябуулгадань зарим тэды тодорхойлолгонуудые хэжэ, зарим комиссинуудай нэрэнүүдтэ зохихо хубилалтануудые оруулжа, гол түлэб уодахи зарлалай Верховно Соведтэ хүдэлһэн саг үргэлжын тиимэл комиссинуудые палатануудта эмхидхэн байгуулха дурадхал оруулагдана.

Хүдөө ажахы болон агропромышленна комплексын бусад һалбаринуудые хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгые анхаралдаа абажа, хүдөө ажахын комиссиие агропромышленна комплексын комисси болгожо, шэнэдхэн хубилгахаар дурадхагдаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой даабаряар арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые, мүн хангалгын системые хүгжөөхэ комплексно программын табигдажа байһантай дашарамдуулан, арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэдэ, худалдаа наймаанда, ажаһуудалай хэрэглэмжые хангалгада болон коммунальна ажахыда хабаатай асуудалнуудые шиидхэлсэдэг комиссинуудай ажал ябуулгын оршомые тааруугаар тодорхойлхо ёһотой бологдоно. Тиимэһээ арадай хэрэглэлэй эд бараанай ба хүн зониие хангалгын талаар комисси, мүн ажахын-коммунальна ба городой ажахын талаар комисси эмхидхэн байгуулха гэһэн дурадхал оруулагдана.

Комиссинууд һунгагдаа.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ КОНСТАНТИН УСТИНОВИЧ ЧЕРНЕНКО.

# ...АЛ БОЛОН ЭРДЭМ ШАДАБАРИЯА—ПАРТИДАА, ЭХЭ ОРОНДОО

## *СОЮЗАЙ СОВЕДЭЙ БОЛОН НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДЭЙ ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ*

...ремлиин Эхэ ор... ...ССР-эй Верховно ...заанинуудай зал ...Соведэй болон ...ьнуудай Соведэй ...тын заседани

...Черненко, Г. А. ...Ворогников, М. С. **Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков болон Н. И. Рыжковые** депутадууд болон айлшад нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

Заседани дээрэ түрүүлэгшээр **Л. Н. Толкунов** һуугаа.

Сесси зүблэхэ зүйлэй ээлжээтэ асуудалые — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые һунгалга зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь депутат **М. С. Горбачевто** үгэ үгтэбэ.

М. С. Горбачев СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор, секретарь болон гэшүүд тухай дурадхалнуудые депутадуудай үзэмжэдэ табиба.

СССР-эй Верховно Совет КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь депутат **К. У. Черненкые** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр нэгэн дуугаар һунгаба. **(Зал энэ шиидхэбэриие нэрьемэ альга ташалгаар угтаа).** Тэрэнэй һүүлээр депутадууд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшоор КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат депутат **В. В. Кузнецовые** һунгаба. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор, секретарь болон гэшүүд һунгагдаһан байна.

Нүхэр **К. У. Черненкэдэ** үгэ үгтэбэ. Депутадууд болон айлшад хүл дээрээ бодожо, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар тэрэниие амаршалба.

# ...утат *М. С. ГОРБАЧЁВОЙ хэлэһэн үгэ*

...путадууд!

...алис Республика... ...й Верховно Со... ...диумэй Түрүүлэг... ...й ЦК-гай Гене... ...тарь нүхэр Чер... ...нтин Устинови... ...гэһэн, Верховно ...нтийна бүлэгөөр ...ануудай Старей... ...Соведүүдээр дэм... ...дурадхалые Совет... ...Коммунис пар... ...льна Комитедэй ...тааналай үзэм... ...б. **(Нэрьемэ, үни ...жэлһэн альга та... ...лгаа хүл дээрээ...**

...н КПСС-эй ЦК... ...үнгэрһэн Пле... ...бардаһан байна. ...он гүрэнэй бай... ...үлэй жэлнүүдэй ...түшэглэн, со... ...ын болон гүрэ... ...дэдын аша ту... ...бэн, манай пар... ...Генеральна сек... ...нтин Устинович ...СССР-эй Верховно ...зидиумэй Түрүү... ...нэгэн доро ...таарамжатай ...дүүрэн нэгэ һа... ...байдалда ЦК... ...эдэрһэн байна. ...үргэлжэлһэн аль...

...эбэри СССР-эй ...бэшэгдэһэн ...тодо Коммунис ...бэрилхы үүргэ... ...скэ байгуулал... ...нуудай, түрүү... ...Совет гүрэ... ...лгын гол шэг... ...партиин тодор... ...н, тодорхойлжо... ...шье байһан ушартай таһаршагүй холбоотой юм. Партиин политикые гүрэнэй ажал ябуулга дотор бодото дээрэнь бэелүүлгэ хадаа социально-экономическа зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгын, хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулгын, арадай депутадуудай бүхы шатын Соведүүдэй үүргэ болон нэрэ хүндые дээшэлүүлгын, социалис демократиие үргэдхэлгэ ба гүнзэгырүүлгын тон шухала эрхэ нүхэсэл байгаа, байнашье гэжэ олон жэлэй бодото байдал үнэншэмөөр харуулһан байха юм.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын уялгануудые КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин нэгэн доро дүүргэлгэ хадаа Советскэ Союзай гадаадын политикые ябуулгада айхабтар ехэ удха шанартай гээшэ.

Уласхоорондын оршондо гүрэнэй дээдын аша туһые КПСС-эй Центральна Комитедэй Генеральна секретариин түлөөлэлгэ хадаа КПСС-эй XXVI съездын партиин Центральна Комитедэй удаадахи Пленумүүдэй найруулһан эб найрамдалта программа доторэ тэрэнэй үндэһэ һуури болохо гол ёһонуудыень зохёон табиһан Коммунис партиин хараа шугамһаа Советскэ Союзай гадаадын политика таһаршагүй юм гэһэн баримтые үнэншэмөөр элирхэйлнэ.

Константин Устинович Черненко коммунизмын **ба эб найрамдалай түлөө хатуу шан**га тэмсэлшэ, политическэ ба эмхидхэлэй гайхамшагта бэлиг шадабаритай, ажабайдалай айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй шалгагдамал хүтэлбэрилэгшэ-ленинец гэжэ коммунистнууд, бүхы совет хүнүүд мэдэдэг юм.

Олон жэлэй туршада манай партиин политическэ хараа шугамые найруулга болон бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ сэхэ хабаадаха зуураа Константин Устинович Черненко манай Эхэ ороной экономическа болон өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалай ургалгада, арадай һуудал байдалые һайжаруулгада бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ үгэдэг байгаа. Өөрынгөө дүй дүршэлһөө тэрэ СССР-эй Верховно Соведэй али болохо ажал ябуулгые, депутадай хүдэлмэриие, илангаяа совет байгуулалтые, хуули ёһоной хүгжэлтые һайн мэдэдэг гээшэ. Социалис демократиин теори болон практикые зохёон табилгада, гүрэнэй аппарадые нарижуулан һайжаруулгада, ажалша олониитэтэй партийна болон совет органуудай холбоонуудые бэхижүүлгэдэ тэрэ горитой ехэ хубитаяа оруулһан байна.

Константин Устинович Черненко СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссиие толгойлдог байһан юм. Тиигэжэ тэрэнэй хүтэлбэри доро энэ комисси манай партиин болон гүрэнэй гадаадын политическэ хараа шугамые эдэбхитэйгээр бодото **дээрэнь бэелүүлдэг байгаа.**

Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдал һулаируулха, хүн түрэлтэниие ядерна дайнай аюулһаа абарха, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха талаар КПСС-эй ябуулдаг айхабтар ехэ хүдэлмэри тэрэнэй ажал ябуулгатай эгээл сэхэ холбоотой юм.

КПСС-эй ЦК-гай февралиин болон үсэгэлдэр үнгэрһэн Пленумүүд дээрэ Константин Устинович Черненкын хэлэһэн үгэнүүд, мүн Москвагай Куйбышевска районой һунгагшадай урда тэрэнэй хэлэһэн үгэ дотор манай ороной социально-экономическа ба политическэ хүгжэлтын, уласхоорондын байдалые һайжаруулгын залан сэхэ үргэн программа найруулагданхай. Энэ программые совет хүнүүд, аха дүү социалис оронуудай арадууд бүримүһэн дэмжэһэн байна. Дэлхэйн олониитэ тэрэниие үндэрөөр сэгнээ. Эдэ бүгэдэ хадаа, нүхэд депутадууд, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Черненко Константин Устиновичые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр һунгалга ниитын хэрэгтэ, мүнөө бидэнэй урда табигдажа байгаа асари ехэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ехэ туһа хүргэхэ, Советскэ Союзай Коммунис партиин болон Совет гүрэнэй дотоодын ба гадаадын политикые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга үгэхэ гэжэ батаар этигэжэ байһанаа элирхэйлхэ боломжо олгоно. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

# *Депутат К. У. ЧЕРНЕНКЫН хэлэһэн үгэ*

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Бидэндэ үзүүлэгдэһэн үндэр ехэ найдабариинь түлөө КПСС-эй ЦК-гай Центральна Комитедтэ, нүхэд депутадууд, таа бүгэдэндэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхэдөө, СССР-эй Верховно Соведэй мэнэ һая һунгагдаһан Президиумэй бүхы гэшүүдэй гүн мэдэрэлые элирхэйлнэб гэжэ һананаб. **(Альга ташалга).**

Түрэл партидаа, совет арадтаа, манай социалис Эхэ орондо алба хэлгэдэ өөһэдынгөө бүхы хүсэ шадал, эрдэм мэдэсэ, дүй дүршэлөө бидэнэй зорюулхые энэ этигэл найдабари уялгална гэжэ бидэ һайн ойлгонобди.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр намайе һунгажа, үндэр ехэ нэрэ хүндэ олгоһонойтнай түлөө эгээл гүн гүнзэгы баяр баясхалан таанадта хүргэхыем зүбшөөгыт. **(Альга ташалга).** Мүнөөнэй үе сагта эдэ уялгануудые дүүргэлгэтэй холбоотой айхабтар ехэ харюусалгые гүйсэд дүүрэнээр өөрөө ойлгоноб. Экономикын ашаг үрые горитойгоор дээшэлүүлхын, тэрэнэй үндэһөөр бүхы совет хүнүүдэй ажаһуудалай эрхэ байдалые хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулхын тула томо, али бүхы талаһаань нарин нягтаар бодомжологдоһон шиидхэбэринүүд болон эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ үлүү ехэ хэрэгтэй болонхой. Гадаадын политика хадаа бодомжотой зүб хэлсээнүүдые түйлахаар **харгы замуудые бэдэрэлгэдэ саг үргэлжын эдэбхи үүсхэл, залан сэхэ байлга, удаа да**раалан шиидхэлгэ гаргаха эрилтэ табина. Тэрэ уласхоорондын шахардуу шанга байдал усадхаха, уласхоорондын оршом соо аюулгүй байдал, манай гүрэнэй аша туһануудые хангаха, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал аршалан хамгаалха хэрэгтэ шэглүүлэгдэнхэй гээшэ.

Хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулха манай бүхы хэрэгүүдтэ СССР-эй Верховно Совет, тэрэнэй Президиум, саг үргэлжын комиссинууд айхабтар ехэ үүргэ дүүргэдэг байна. Тэдэ экономическа ба социально-соёлой байгуулалтын, хуули ёһо хүгжөөлгын, гадаадын политикын талаар ехэ хүдэлмэри эрхилдэг гээшэ. Мүнөө тэдэнэй ажал ябуулгада бүхы шатын Соведүүдые хүтэлбэрилхэ, абтаһан шиидхэбэринүүдэй гүйсэдхэлгын түлөө, хүтэлбэрилгын зургаануудай ажал ябуулгын түлөө хиналтаяа шангадхаха талаар хүдэлмэри, участок бүхэндэ журам, эмхи болон харюусалга дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл онсо һуури эзэлхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Эндэ депутат бүхэнэй эдэбхи болон үүсхэлые дээшэлүүлхээр үргэн арга боломжо бии ха юм. Арадай һунгамалнууд арад зоной дүй дүршэл, ухаан бодол, зохёохы хүсэ шадалые өөһэдтөө нэбтэрүүлэн шэнжэлдэг байна. Тэдэнэй ниитын ба хубиин оролдолгоһоо манай засагай Верховно органай хүдэлмэриин эршэ сохисо, тэрэнэй аша нүлөө болон ашаг үрэ дулдыдадаг байна бшуу.

**Тиимэһээ манай дотоодын хүгжэлтын, эб найрамдалай** ба уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө тэмсэлэй зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэ хангаан, энэ эршэ сохисын нэгэ жэгдээр, эли тодоор харагдахын түлөө бултадаа бидэ хүдэлдэг болоёл.

Һүүлэй үедэ олониитын ажалай ба ниитын эдэбхи үүсхэл хараа байса дээшэлээ. Энэмнай экономико болон үзэл сурталай-политическэ хүмүүжүүлгын талаар бидэнэй эрхилһэн хүдэлмэриин сэхэ үрэ дүн болоно бшуу.

Соведүүдэй ажал ябуулгын бүхы талануудые һайжаруулга, социалис демократиие, манай обществын политическэ бүхы байгуулалтые саашадань нарижуулан һайжаруулха хүдэлмэри энэл уг зорилго эдэбхитэйгээр алба хэхэ ёһотой.

ЦК-гай үсэгэлдэр болоһон Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор Соведүүдэй хүдэлмэридэ үшөөл олон хэрэглэгдээгүй нөөсэнүүд байһан зандаа. Тиимэһээ тэдэниие аша туһатайгаар хэрэглэхын тула манһаа дулдыдаха бүхы юумэ хэхэ хэрэгтэй.

Манай ажахын хэрэгүүдтэ, экономикые хүтэлбэрилгын гуримые нарижуулан һайжаруулгада Соведүүдэй хэжэ шадаха, хэхэ ёһотой үүргэдэ онсо анхарал хандуулха зэргэтэй.

Илангаяа тэдэнэй өөһэдынгөө хиналтын уялгануудые эдэбхитэйгээр бэелүүлхэнь, мэдэлдээ байһан эмхинүүдтэ, түшаалта нюурнуудта улам ехэ эрилтэ табидаг байхань тон шухала.

**Соведүүдэй хуули гаргалгыншье, гүйсэдхэлгыншье, хиналтыншье ажал ябуулга хадаа** олониитын эмхидхэлэй ба хүсэ шадалые хүгжөөлгын хэрэгтэ алба хэхэ ёһотой. Тэрэ ажалшадай бодото аша туһанудта, эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ ехэ анхарал хандуулха, ёһын тэдысэ хандаха, албан хойрог ябадал гаргаха ушарнуудые удаа дараалан усадхаха эрилтэ табина бшуу. Харин иимэ ушарнууд Соведүүдэй хүдэлмэридэ үшөөл дайралдадагынь харамтай.

КПСС-эй XXVI съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй заабаринуудые хүтэлбэрилгэ болгон, ойрын ерээдүйдэ өөһэдынгөө урда иимэ гол зорилго бидэнэй табибал, зүб байха гэжэ һананаб:

Соведүүдтэ Конституцяар үгтэһэн эрхэнүүдэй гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэгдэдэг байхые, манай арадай засагай органуудай арадай ажахые, обществын болон гүрэнэй бүхы хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ ажалшадай эгээл эдэбхитэйгээр, ушар ёһо мэдэдэгээр, аша үрэтэйгөөр хабаадалгые хэрэг дээрэнь хангалгые үсэд нэтэрүүгээр түйлаха.

Нүхэдүүд, үндэр ехэ этигэл найдабариинтнай түлөө таанадта үшөө дахин баяр баясхалан хүргэхыемни, удаадахи үедэ, парти болон бүхы совет арад экономико хүгжөөлгэдэ, совет хүнүүдэй соёл болбосорол ба һуудал байдал дээшэлүүлгэдэ, дэлхэй дээрэ бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлгэдэ шэнэ амжалтануудые түйлаха байха гэжэ этигэжэ байһанаа үгынгөө түгэсхэлдэ элирхэйлхыемни зүбшөөгыт.

**(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга. Бултадаа хүл дээрээ бодобо).**

## СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесс

# ПАРТИИН ЗААҺАН ЗАМААР, АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺА

### СОЮЗАЙ СОВЕДТЭ

(Түгэсхэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

15 часта Союзай Соведэй хоёрдохи заседани Заседанинуудай зал соо нээгдэбэ. **Л. М. Толкунов** түрүүлэгшэ байба.

Союзай Совет Мандатна комиссиин түрүүлэгшэ **К. С. Демирчянай** хэһэн элидхэлые шагнаһан байна. СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй Союзай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые шалгаһан дүнгүүд тухай тэрэ элидхэбэ. СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта хадаа манай общественэй бата нэгэдэлтэй байдагые, совет хүнүүдэй Коммунис партиие, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедые нягта жагсаалтайгаар тойрон байдагые батадхан гэршэлһэн шэнэ баримта болоно гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ. Һунгалтын дүнгүүд хадаа Коммунис партиин ба совет гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые ажалшадай нэгэн дуугаар һайшаадаг, дэмжэдэг, Эхэ оронойнгоо экономическа болон оборонно хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ, бүгэдэ арадай гүрэнэй хэрэг шиидхэлгэдэ эдэбхитэй хабаадаха эрмэлзэлтэй байһаниие эли тодоор харуулһан гэршэ байна.

Коммунис партиин ба совет гүрэнэй гайхамшаг ажал ябуулагша, манай партиин политикые бэелүүлхын түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэлшэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын түлөө, партиин болон совет гүрэнэй бүхы хүтэлбэрилэгшэдэй түлөө омог баяртайгаар совет хүнүүд дуугаа үгэһэн байна. Хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, арадай интеллигенциин, эрхим түлөөлэгшэдэй түлөө һунгагшад нэгэ хүн шэнги дуугаа үгэһэн байна.

Союзай Соведэй депутадуудаар арадай ажахын олон һалбаринуудай үйлэдбэриин түлөөлэгшэд һунгагдаһан байна. Союзай Соведтэ 266 хүдэлмэришэн гэхэ гү, али 35,5 процент, 105 колхознигууд гэхэ гү, али бүхы депутадуудай 14 процент болоно. Хүдэлмэришэд болон колхознигууд палатын бүхы депутадуудай хахадынь шахуу болоно. Союзай Соведэй депутадуудай дунда эрдэм наукын, соёлой, литературын, искусствын, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, хэблэлэй 50 хүдэлмэрилэгшэд, совет болон гүрэнэй органуудай 98 хүдэлмэрилэгшэд, партийна, профсоюзай, комсомолой 158 хүдэлмэрилэгшэд, сэрэгэй 29 алба хаагшад тоологдоно. Депутадуудаар 551 КПСС-эй гэшүүд ба гэшүүдтэ кандидадууд, 199 партийна бэшэ хүнүүд һунгагданхай.

Ороной экономическа болон социальна зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, гүрэнэй болон общественэй хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ совет эхэнэрнүүдэй ехэ үүргэ дүүргэдэг байһые Союзай Соведтэ 233 эхэнэрнүүдэй депутадуудаар һунгагдаһан ушар эли тодоор баримталан гэршэлнэ. Палатын бүхы депутадуудай 31,1 процентнь эхэнэрнүүд болоно бшуу.

Союзай Соведтэ һунгагдаһан депутадууд ороной хүн зоной наһанай бүхы бүлэгүүдые түлөөлнэ. Тэдэнэй 144 хүн гэхэ гү, али 19,2 процент 30 хүрэтэр наһанай хүнүүд. Тэдэнэй дунда 107 комсомолшууд ороно. 34,4 процентнь 31-һээ 50 наһа хүрэһэн, 51-һээ 60 наһа хүрэтэр 29,3 процент, 60-һаа дээшээ наһатайшуул 17,1 процент депутадууд болоно.

Депутадуудай дунда 40 ондо ондоо национальностьнуудай түлөөлэгшэд, Союзай Соведэй 406 гэхэ гү, али 54,1 процент делегадууд дээдэ һургуулитай, 307 депутат гэхэ гү, али 40,9 процентнь дунда һургуулиин эрдэмтэй. 103 депутат эрдэмтэн болон эрдэмтын нэрэ зэргэтэй.

629 депутат СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагданхай, 16 депутат Советскэ Союзай Геройн, 149 депутат Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. 122 депутат Ленинскэ ба Гүрэнэй шангуудай лауреадууд болоно.

Үнгэрһэн һунгалтада СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудай бүридэлэй хахадһаа үлүү хубинь шэнэлэгдээ гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ. Тиихэдээ ажалшадай түлөөлэгшэдэй ехэхэн шэнэ отряд гүрэнэй хэрэгүүдые залан хүтэлхэ дээдэ һургуули үнгэрхэ болоно. Тэдэнэр ехэнхидээ ниитын ажал ябуулгын баян дүй дүршэлтэй байдаг. Тиимэһээ ороной гүрэнэй засагай дээдын органой депутадуудай үндэр ба харюусалгатай уялгануудые эдэ нүхэд нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ, һунгагшадайнгаа этигэл найдабариие харюулха бэзэ гэһэн найдал бии болгоно. Үсэгэлдэр партиин Центральна Комитедэй Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненко үгэ хэлэхэдээ, бүхы шатын соведүүдэй ажал ябуулгые саашадань нарижуулан һайжаруулха үргэн ехэ программа найруулаа гээд үгэ хэлэгшэ саашань хэлээ. Тус программые бэелүүлгэдэ, КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоолые дүүргэлгэдэ арадай депутат бүхэн хубитаяа оруулха ёһотой.

СССР-эй Конституциин 110-дахи статьягай ёһоор, Союзай Соведэй мандатна комисси 1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан Союзай Соведэй бүхы депутадуудай этигэмжэ түлөөлэлгые шалгажа үзэһэн байгаа. СССР-эй Конституциин ба СССР-эй Верховно Совет тухай Хуулиин ёһоор һунгуулиин бүхы округуудта һунгалтанууд үнгэргэгдөө гэжэ тэрэ тогтообо. Һунгагдаһан бүхы кандидадууд диилэнхи олонхи дуу абажа, депутадуудаар һунгагдаһан байгаа. Ямар нэгэн округоор депутадуудые һунгалтые һэжэгтэ оруулһан ямаршье гомдолнууд, мэдүүлгэнүүд һунгуулиин комиссинууд болон Союзай Соведэй мандатна комиссида ороогүй.

1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан ба Центральна һунгуулиин комиссида бүридхэлдэ абтаһан бүхы 750 депутадай этигэмжэ түлөөлэлгые мэдэрхые мандатна комисси дурадхана.

1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан Союзай Соведэй 750 депутадай этигэмжэ түлөөлэлгые СССР-эй Конституциин 110-дахи статьягай ёһоор мэдэрхэ тухай Союзай Соведэй тогтоол мандатна комиссиин элидхэлээр баталан абтаба.

Удаань Союзай Соведэй сагүргэлжын комиссинуудые байгуулха тухай асуудал хаража үзэгдэһэн байна. СССР-эй Конституциин ба СССР-эй Верховно Соведэй палатануудтахи регламентын ёһоор, сагүргэлжын комиссинуудые байгуулха болонобди. Гүрэнэй, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтые хүтэлбэрилхэ талаар ороной засагай дээдын түлөөлэлгэтэ органой этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлгэдэ тэдэнэр туһа нэмэри хэхэ уялгатай гэжэ депутат **И. П. Калин** заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдээсээ. Совет арадай засагые саашадань хүгжөөхэ, ниитын бүхы һалбаринуудта арадай депутадуудай Соведүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ, гүр[...] хүдэлмэриие [...] жаруулха тал[...] удха шанартай [...] нууд КПСС-эй [...] ральна секрет[...] ненкын хэлэһэ[...] руулагдаа гэ[...] зааба. Палат[...] гэлжын комисс[...] дуудай хамты[...] шухала зорил[...] лүүлгэдэ шэ[...] той.

Урдахи зар[...] Соведтэ хүдэл[...] мэл сагүргэл[...] нуудые палата[...] ха, тэдэнэй [...] зарим зүйлые[...] хойлхо, хэдэ [...] нуудай нэрэну[...] билалта оруул[...] хал СССР-эй [...] дэй Президиу[...] дурадхалые В[...] партийна бүл[...] шинэнүүдэй [...] байгаа.

Энээгээр Со[...] хоёрдохи засе[...]

# АЖАЛ БОЛОН ЭРДЭМ ШАДАБАРИЯА—ПАРТИДАА, ЭХЭ ОРОНДОО

## *Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани*

Нэрэ дээрэнь ороһон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат Н. А. Тихоновэй мэдүүлгые заседани дээрэ түрүүлэгшээр һуугша соносхон уншаба:

«СССР-эй Конституциин 129-дэхи статьягай ёһоор, СССР-эй Министрнүүдэй Совет уялгануудаа дүүргэһэн дээрэ тоолоно, СССР-эй шэнээр һунгагдаһан Верховно Соведтэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдээ даалгана.

Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Соведтэ энэ мэдүүлгэ тухай мэдээсэхые СССР-эй Министрнүүдэй Совет Таниие гуйна».

Халуун альга ташалгаар угтагдаһан КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкэдэ үгэ үгтэнэ.

## *Депутат К. У. ЧЕРНЕНКЫН хэлэһэн үгэ*

Нүхэд депутадууд!

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшые томилхо тухай асуудал шиидхэхэ ёһотой болонобди.

Партиин Центральна Комитедэй даалгабаряар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Николай Александрович Тихоновые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын тушаалда дахин томилхо дурадхал танай үзэмжэдэ табинаб. Энэ дурадхалые СССР-эй Верховно Соведэй партийна бүлэг ба палатануудай Старейшинэнүүдэй соведүүд дэмжэһэн байна. (Удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).

Нүхэд депутадууд, таанадай энэ дурадхалые баталан абаа һаатнай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гэшүүд бүхэн тухай дурадхалнуудые СССР-эй Верховно Соведтэ оруулхые нүхэр Тихоновтэ даалгажа болохо байна.

Сесси дээрэ бүридэлэйнь баталагдаха манай правительствын урда ехэ, горитой зорилгонууд табигдана.

Табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ тухай нэн түрүүн хэлэгдэнэ.

Арбан нэгэдэхи табан жэл асари ехэ комплексно программануудые дүүргэлгын онсо харюусалгатай шатада оронхой. Тэдэнэй дүүргэлтэһээ манай Эхэ ороной экономическа ба бэеэ хамгаалха хаба шадалай ургалта, совет хүнүүдэй һуудал байдалай һайжаралга ба сэдьхэл бодолой хэмжээнэй дээшэлүүлгэ дулдыдаха байна.

Гэхэтэй хамта шэнэ, арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбүүдые хараалха талаар эршэмтэй хүдэлмэри мүнөөнһөө ябуулжа эхилхэ хэрэгтэй.

Ниитын үйлэдбэриие эршэмтэй хүгжэлтын замда шууд оруулжа үргэлжэлүүлхэ, түсэблэлгые ба залан хүтэлбэрилгые улам һайжаруулгада, манай ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулгада сагүргэлжын анхарал хандуулха тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Эсэстэ, совет хүнүүдтэ, социализмын аха дүү оронуудта ажабайдалай ба хүдэлмэриин таарамжатай эрхэ байдал хангаха, хүн түрэлтэниие термоядерна һандаралгын аюулһаа абарха, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн гадаадын политика эдэбхитэйгээр бэелүүлхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ. (Удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).

* * *

Эрхэ түлөөлэлгэһөөнь сүлөөлжэ, СССР-эй шэнээр томилогдоһон Верховно Соведтэ тэрэниие даалгаха тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдүүлгые СССР-эй Верховно Совет тогтоол дотороо анхаралдаа абаад, СССР-эй правительствын ажал ябуулгые нэгэн дуугаар һайшааба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр **Н. А. Тихонов** томилогдобо. СССР-эй правительствын гэшүүд бүхэн тухай дурадхалнуудые СССР-эй Верховно Соведтэ оруулха гэжэ тэрээндэ даалгагдаба.

СССР-эй Верховно Соведэй шэнэ правительство байгуулха хүрэтэр уялгануудаа бэелүүлжэ үргэлжэлүүлхэ гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгагдаба.

Удаань сесси СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **Т. Н. Ментешашвили** элидхэл хээ.

СССР-эй Верховно Совет СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталаад, зохихо хуулинуудые баталан абаһан байна. Энээгээр, Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй түрүүшын хамтын заседани дүүрээ.

Апрелиин 12-до СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

# ЗОХЁОН БАЙГУУЛГЫН ЗАМААР

Парти болон арадай бата нэгэдэл — совет общественэй хүсэ шадалай эшэ үндэһэн мүн. Энээниие СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин хүдэлмэри бата найдамтайгаар элирхэйлэн баталба. Тэрэ манай общественэй ажабайдалай бүхы һалбаринуудай зохёон байгуулхы бэдэрэлтын, үндэр ехэ эрилтын онсо шэнжые, үргэн олоной ажалай ба ниитын улам ургажа байгаа үүсхэл эдэбхиие, коммунис байгуулалтын шэнэ зорилгонуудые тэдэнэй бэелүүлхээр бэлэн байлгые элирхэйлэн харуулна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр һунгаһыень совет хүнүүд нэгэн һаналтайгаар һайшаан угтаба. КПСС ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ, СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүд соохи заабари зүбшэлнүүдые, тобшолнуудые тэдэнэр партиин захяа мэтээр хүлеэн абаһан байна.

Оронойнгоо ёһотойл эзэд байһанаа мэдүүлжэ, арад зоной аша туһа ба хамтын дүй дүршэлые элирхэйлэн харуулжа, партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй захяа заабаринуудһаа үндэһэлэн гараһан хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан һайжаруулгын гол шухала зорилгонуудые депутадууд зүбшэн хэлсэбэ.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси апрелиин 12-то хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын хоёрдохи заседани үглөөнэй 10 часта Кремлиин Ехэ ордон соо нээгдэбэ.

Нүхэд **К. У. Черненко, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков** гэгшэдэй ерэжэ һууходань, депутадууд болон айлшад нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаа.

Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ **А. Э. Восс** түрүүлэгшээр һууба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведые байгуулха тухай асуудалаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Н. А. Тихоновтэ** үгэ үгтэнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй даалгабаритай зохилдуулан, КПСС-эй Центральна Комитедэй ба СССР-эй Верховно Соведэй партийна бүлэгэй һайшааһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бүридэлые: СССР-эй Конституциин 129-дэхи статьятай тааралдуулагдажа, албан тушаалаараа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бүридэлдэ орохо СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшонорой ба орлогшонорой, министрнүүдэй, СССР-эй Гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэрэй болон бусад түбэй албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мүн союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй тушаалнуудта кандидадуудые Н. А. Тихонов сессиин баталамжада табиба.

СССР-эй правительствын — СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бүридэлые СССР-эй Верховно Совет нэгэн дуугаар баталаа.

Саашанхи ажал ябуулга тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдүүлгэ хэхыень тула СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Тихоновтэ үгэ үгтэнэ. Тэрэнэй хэлэһэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ угтагдаа.

Дотоодын болон гадаадын политикын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй саашанхи ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдые һайшааһан тогтоолые Верховно Совет нэгэн дуугаар баталба.

(ТАСС).

## СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй мандатна комиссинуудай заседани

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй мандатна комиссинуудай заседанинууд апрелиин 11-дэ Кремль соо болобо. Комиссинуудай түрүүлэгшэнэр К. С. Демирчян, О. С. Мирошхин заседанинуудые хүтэлбэрилөө. 1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые шалгаха тухай асуудалые мандатна комиссинууд хаража үзэһэн байна.

Союзай Соведэй мандатна комисси депутат В. С. Мураховскиие түрүүлэгшын орлогшоор, депутат А. И. Дубкое энэ комиссиин секретаряар һунгаа. Национальностьнуудай Соведэй мандатна комисси В. Г. Бойкое комиссиин түрүүлэгшын орлогшоор, Г. М. Гриневае секретаряар һунгаа.

(ТАСС).

## СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй тогтоол

### Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые мэдэрхэ тухай

Мандатна комиссиин дурадхалые хаража үзөөд, Национальностьнуудай Совет СССР-эй Конституциин 110-дахи статьятай зохилдуулан, иигэжэ **тогтообо:**

1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан Национальностьнуудай Соведэй 749 депутадай эрхэ түлөөлэлгые мэдэрхэ.

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй тогтоол

### Союзай Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые мэдэрхэ тухай

Мандатна комиссиин дурадхалые хаража үзөөд, Союзай Совет СССР-эй Конституциин 110-дахи статьятай зохилдуулан, иигэжэ **тогтообо:**

1984 оной мартын 4-дэ һунгагдаһан Союзай Соведэй 750 депутадай эрхэ түлөөлэлгые мэдэрхэ.

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол

Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Совет иигэжэ **тогтооно:**

1. СССР-эй шэнээр һунгагдаһан Верховно Соведэй урда СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эрхэ түлөөлэлгэһөө сүлөөлхэ тухай мэдүүлгые хараадаа абаха.

## СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ МЭДҮҮЛГЭ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ажал ябуулгые һайшаан дэмжэхэ.

2. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр нүхэр **Тихонов Николай Александровичые** томилхо.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бүридэл тухай дурадхал СССР-эй Верховно Соведтэ оруулхыень тэрээндэ даалгаха.

3. СССР-эй Верховно Соведэй СССР-эй Министрнүүдэй шэнэ Соведые байгуултарнь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведые уялгануудаа дүүргэжэ байхыень уялгалха.

**СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ЧЕРНЕНКО.**
**СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.**

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗ[...]

### УКАЗ

### СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ СССР-эй КОСМОНАВТ НҮХЭР Ю. В. МАЛЫШЕ[...] НЭЙ ОРДЕНООР, «АЛТАН ОДОН» ГЭЖЭ[...] МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХА[Й]

«Салют-7» — «Союз» гэжэ замбуулинай жэлгын комплекс дээрэ замбуулинай замаа[р ...] тайгаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг з[...] таршалга гаргаһанайнь түлөө Советскэ С[...] СССР-эй летчик-космонавт нүхэр **Малыше[в ...] сильевичые Ленинэй** орденоор, **«Алтан Одо[н»...]** ёрдохи медаляар шагнаха.

Советскэ Союзай Герой нүхэр Ю. В. Малы[...] таршалгын хүндэлэлдэ геройн эхэ нютагта [...] табиха.

**СССР-эй Верховно Соведэй Пр[...] Түрүүлэгшэ К. ЧЕ[...]**
**СССР-эй Верховно Соведэй Пр[...] Секретарь Т. МЕНТЕША[...]**

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗ[...]

### УКАЗ

### СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ СССР-эй КОСМОНАВТ НҮХЭР Г. М. СТРЕКАЛО[В...] НЭЙ ОРДЕНООР, «АЛТАН ОДОН» ГЭЖЭ[...] МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

«Салют-7» — «Союз» гэжэ замбуулинай жэлгын комплекс дээрэ замбуулинай зама[ар ...] тайгаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг [...] шалга гаргаһанайнь түлөө Советскэ Союзай Г[...] эй летчик космонавт нүхэр **Стрекалов Генн[...] ловичые Ленинэй** орденоор, **«Алтан Одон»** [...] хи медаляар шагнаха.

Советскэ Союзай Герой нүхэр Г. М. Стрека[...] таршалгын хүндэлэлдэ геройн эхэ нютагта [...] табиха.

**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Түрүүлэгшэ К. ЧЕ[...]**
**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Секретарь Т. МЕНТЕША[...]**

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИ[...]

### УКАЗ

### ИНДИИН РЕСПУБЛИКЫН ЭРХЭТЭН КО[...] ШЭНЖЭЛЭГШЭ РАКЕШ ШАРМАДА СО[...] СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХ[О ...]

«Салют-7» — «Союз» гэжэ замбуулинай жэлгын комплекс дээрэ замбуулинай замаар [...] гаар ниидэһэнэйнь, тиихэдээ эрэлхэг зориг б[...] га гаргаһанайнь түлөө Индиин Республик[...] космонавт-шэнжэлэгшэ Ракеш **Шармада** Лен[...] болон **«Алтан Одон»** гэжэ медаль барюул[...] **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо.

**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Түрүүлэгшэ К. ЧЕР[...]**
**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Секретарь Т. МЕНТЕША[...]**

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

## СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗ[...]

### УКАЗ

### КОСМОНАВТ-ШЭНЖЭЛЭГШЫН ДУБЛЕР [...] РЕСПУБЛИКЫН ЭРХЭТЭН РАВИШ МАЛ[...] АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОР[...] ШАГНАХА ТУХАЙ

Совет-индиин замбуулинай хамтын ниидэл[...] гэдэ, тэрэниие үнгэргэлгэдэ эдэбхитэйгээр хаба[...] түлөө космонавт-шэнжэлэгшын дублер Инди[...] ликын эрхэтэн Равиш **Мальхотрые Арадууда[й ...] рисаанай** орденоор шагнаха.

**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Түрүүлэгшэ К. ЧЕР[...]**
**СССР-эй Верховно Соведэй Пре[...] Секретарь Т. МЕНТЕША[...]**

Москва, Кремль.
1984 оной апрелиин 11.

# СОВЕТ-ИНДИИН ЭКИПАЖАЙ НИИДЭЛГЭ ДҮҮРЭЭ

## КОСМОНАВТНУУД ЮРИЙ МАЛЫШЕВ, ГЕННАДИЙ СТРЕКАЛОВ, РАКЕШ ШАРМА ГАЗАРТАА БУСАЖА ЕРЭБЭ

### ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

«Салют-7» — «Союз Т-10» — «Союз Т-11» гэжэ эрдэм-шэнжэлгын комплекс дээрэ хамтынгаа хүдэлмэриин программые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр онгосын командир Советскэ Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт Юрий Малышев, бортинженер Советскэ Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт Геннадий Стрекалов, космонавт-шэнжэлэгшэ Индиин Республикын эрхэтэн Ракеш Шарма гэгшэдһээ бүридэһэн уласхоорондын экипаж 1984 оной апрелиин 11-дэ Москвагай сагаар 14 час 50 минутада Газартаа бусажа ерэбэ. Космонавтнууд Леонид Кизим, Владимир Соловьев болон Олег Атьков «Салют-7» гэжэ станци дээрэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

«Союз Т-10» гэжэ онгосын буулгагдадаг аппарат Советскэ Союзай газар дайда дээрэ хараалагдаһан райондо, Аркалык хотоһоо зүүлжээ 46 километртэ бууһан байна.

Газарта бууһанайнь һүүлээр космонавтнууд Юрий Малышев, Геннадий Стрекалов, Ракеш Шарма гэгшэдэй бэенүүд һайн.

«Салют-7» — «Союз Т-10» — «Союз Т-11» гэжэ жолоодогдодог комплекс дээрэ ниидэхэ үедөө уласхоорондын экипаж Советскэ Союзай ба Индиин эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй хамтаараа бэлдэһэн научна программые сүм бэелүүлбэ.

Газарай баялигуудые, оршон тойронхи байгаалиие шэнжэлхэ зорилготойгоор «Терра» гэжэ программын үндэһөөр космонавтнууд Индиин газар дайдын, Индиин океанай зарим районуудай фото-зурагуудые буулгажа абаһан байха юм.

Замбуулинай дайдада абтаһан материалнуудые шэнжэлхэ программын үндэһөөр «Испаритель» гэжэ технологическа түхеэрэлгэ дээрэ халуун дулаас табихагүй процессүүдые шэнжэлхэ, дэгдэн хөөрэлгын үедэ аморфно металлическа материалнуудые абаха арга боломжонуудай бии байһые шэнжэлхэ талаар хэдэн туршалганууд хэгдээ.

Научна программын горитой хубинь медицинскэ шэнжэлгэнүүдтэ зорюулагдаһан байгаа. «Баллисто», «Вектор», «Оптокинез», «Профилактика», «Йога», «Мембрана», «Опрос», «Анкета» гэжэ туршалгануудые бэелүүлгын үедэ замбуулинай замаар ниидэлгын эрхэ байдалда хүнэй бэе махабадай ямараар дададаг байлгын онсо илгаанууд тухай шэнэ мэдээсэл абтаһан байна. Хүнэй бэедэ дэгдэн хөөрэлгын хангалтагүй үүргэ нүлөө үзүүлдэг ушарые һэргылэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулхын, мүн космонавтнуудай ажалай ба амаралтын эгээл таарамжатай эрхэ байдалые тодорхойлхын тула хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд хэрэглэгдэхэ юм.

Хамтын шэнжэлгэнүүдэй ба туршалгануудай орёо нарин ехэ программые бэелүүлгын бүхы шатануудта Леонид Кизим, Владимир Соловьев, Олег Атьков, Юрий Малышев, Геннадий Стрекалов болон Ракеш Шарма үгэсэ гүйсэд ойлголсожо хүдэлһэн, мэргэжэл шадабаритай байһанаа харуулһан байгаа.

Замбуулинай дайда соогуур ниидэлгын амжалтатайгаар дүүрэлгэ совет-индиин хани харилсаае саашадань хүгжөөлгэдэ оруулагдаһан шэнэ хубита болоо, национальна программын үндэһөөр, мүн бусад гүрэнүүдтэй хани харилсаатайгаар Советскэ Союзай замбуулинай дайдые шэнжэлхэ хэрэгэй бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада амгалан тайбан зорилготойгоор бэелүүлэгдэжэ байһыень үшөө дахин элирхэйлэн харуулаа.

# ИНДИИН ШАГНАЛН[...]

Эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнь т[...] вет-индиин экипажай гэшүүд — Советскэ Со[юзай ...] СССР-эй летчик-космонавт Ю. В. Малышевые, [...] Союзай Герой СССР-эй летчик-космонавт Г. [...] ловые, космонавт-шэнжэлэгшэ Ракеш Шарм[а ...] Республикын үндэр дээдын шагналаар — «А[...] гэжэ орденоор шагнаха тухай Указые Индиин [...] Заил Сингх апрелиин 11-дэ баталба.

# ДУУН ҺҮРЭГӨӨ ОЛОШОРУУЛАЯ

ЭГДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЭН ГУРБАН ЖЭЛЭЙ РЕСПУБЛИКЫМНАЙ КОЛ-ХОЗУУДТА ҺҮРЭГ АДУУ-885 МОРЕОР, ТЭРЭ ТОО-2760 ТОЛГОЙГООР ОЛО. ЛАА, ТИИХЭДЭ ҺҮҮЛЭЙ, ТҮРҮҮШЫНХЕЭ 1983 УНАГАН АБТАЖА ТҮЛ-ЭН БАЙНА ГЭХЭ ГҮ, ҮН БҮРИҺӨӨ 66 УНАГАН ТЭНЖЭЭГДЭЭ. ЭДЭ БҮХЫ АМЖАЛТА БОЛОН СААШАНХИ ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ МҮНӨӨДЭР УЛААН-ҮДЭ ХОТОДО ҮНГЭРГЭГДЭХЭ РЕСПУБЛИКЫН АДУУШАДАЙ ЗҮБЛӨӨН ДЭЭРЭ ХЭЛСЭГДЭХЭ БАЙНА.

ЭНЭ ХУУДАҺАН ТУС ЗҮБЛӨӨНДЭ ХАБААДАГШАДТА ЗОРЮУЛАГДАНА.

## АШАГ ЕХЭТЭЙ

Михайловкын совхозуудай адуу моридые үсхэбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд иланхая һайн үрэ дүндэ хүрөө. Дурсагдаһан ажахынуудай адуушад зуун гүүн бүриһөө тус тустаа 72 унагадые абажа томо болгоод, районой дотороо социалис мүрысөөндэ гурбадахи жэлээ түрүүлбэ. Тусхайлбал, Михайловкын совхозой үнинэй адуушан И. Б. Бадмаев даалгагдаһан һүрэгэйнгөө 64 гүүдһээ 58 унага түлжүүлээ, харууһалдаг һүрэгэйнгөө нэгэшье адуу үхэл гарзада оруулаагүй. Иннокентий Будаевичта дахинаа районой чемпионой нэрэ зэргэ олгогдожо, тэрэнэй фото-зураг Хүндэлэлэй самбарта табигдаба. Түрүү адуушан наһанайнгаа нүхэр Светлана Доржиевнатай хамта хүдэлдэг юм. Гэр бүлын адуушад Баруун Сээжэ гэжэ газарта жэл бүри 550 центнер үбһэ өөһэдынгөө хүсөөр нөөсэлдэг. Мүн тэдэнэр ажахын адуу моридые эмшэлхэ, шахан таргалуулха, азаргануудые һайнаар харууһалха тусхай бааза түхеэрээ. Тиигэжэ совхозойнгоо һүрэгтэ 40—42 процентнь унагалдаг гүүнүүдые байлгахын тула ехэ оролдолго гаргана.

СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой Сагаан-Мориной отделениин Ж. Б. Чимитовэй толгойлдог адуушадай бригада харууһалдаг 162 гүүдһээ 130 унага абаа. Эндэ зуун гүүн бүхэнһөө дунда зэргээр 80 унаган түлжүүлэгдэжэ, адуун һүрэгэй 97 процентнь бүрин бүтэн ондо оруулагдаа. Тус ажахын Бортын отделениин Д. Ц. Раднаев даалгагдаһан 59 гүүдһээ 50 унага абажа түлжүүлбэ. Һүүлэй гурбан жэлдэ совхозой адуун һүрэг 20 процентээр олошорбо. Тиин мүнөө бүхыдөө 1000 гаран хүлэгүүд үсхэбэрилэгдэнэ. Ажахын адуун һүрэгые 4—4 хүнһөө бүридэһэн адуушадай хоёр брида харууһалдаг юм. Урагшатайгаар хүдэлхэ, ажаһууха арга боломжо, муу бэшэ эрхэ байдал эндэхи адуушадта олгогдонхой. Тэдэндэ гэр байра, адуу моридойнь байха байра үбэлжэлгын болон зунай бэлшээринүүдтэ түхеэрэгдэнхэй.

Далахайн совхоз адуу моридойнгоо тоо толгойгоор район дотороо нэгэдэхи һуури эзэлдэг. Бүхыдөө 1400 шахуу хүлэгүүд эндэ һүрэглэнэ. Ажахын адуушад район соогоо эгээн түрүүлэн бригадна аргаар хүдэлжэ эхилһэн. Гурбан эрэшүүлһээ бүридэһэн бригада бүхэндэ 500—600 адуу морид даалгагданхай юм. Һүрэгтэнь 170—180 гүүд оруулагдадаг. Далахайнхид тогтонижоһон һайн дүнгүүдые туйладаг алдартай. Зарим жэлдэ зуун гүүн бүхэнһөө 90 унагад түлжүүлэгдэдэг байгаа. Адуушадта нуга сабшалан, мүн бэлшээри хубаарилагдажа үгтэнхэй. Адуу моридой хашаа хорёон, хушалтатай һарабша байранууд шэнээр бодхоогдоно. Азаргануудтаа тусгаар рационоор тэжээн эдеэлүүлжэ, тэнхээ тамир һайнтай байлгадаг.

Нёдондо Харацайн совхозой адуушан Ц. С. Цыремпилов оролдосо ехэтэйгээр ажаллаа. Дунда зэргээр зуун гүүн бүриһөө тэрэ 83 унага абажа, һүрэгэйнгөө 98,5 процентыень үхэл гарзада оруулангүй харууһалаа һэн.

Адуун һүрэг олошоруулха технологиие нарижуулһанай, ажалай эмхидхэлые һайжаруулһанай, зоотехническэ болон үүлтэрыень һайн болгохо хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлһэнэй ашаар, мал ажалай энэ һалбариие үндэһөөрнь хубилгажа, адуунай мяха абалгые ехэ болгохо зорилго табигданхай. Илангаяа адуунай мяханай үнэ сэнгые дээшэлүүлһэн ушар энээндэ аша үрэтэйгөөр нүлөөлнэ. Мүнөө адуу моридые үсхэбэрилгэ эгээл олзотой һалбари болоо. Хэдэн жэшээ дурдая. 1983 ондо эбэртэ бодо малай мяханай центнер бүхэнэй үйлэдбэрилгэдэ 265 түхэригэй мүнгэ зөөри гаргашалагдаа. Харин адуунай мяханай өөрынь үнэ сэн 111 түхэриг гэхэ гү, али 2,4 дахин доогуур байба. Тиихэ зуураа үхэрэй болон адуунай мяхан нэгэ адли сэнтэйгээр худалдагдана бшуу. Дүтэлүүрэй, Михайловкын, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ болон Далахайн совхозуудта адуунай мяха центнер бүхэнэй үйлэдбэрилгэдэ оройдоол 80—100 түхэригэй мүнгэ зөөри гаргашалагдаһан байха юм.

Үнгэрһэн жэлдэ мяханай комбинадта 824 адуу морид тушаагдаа. Тэдэнэй тус бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 295 килограмм боложо, бүхыдөө 2600 гаран центнер һайн шанартай, тарган мяхан худалдагдаба. Энэнь район дотор бүхыдөө үйлэдбэрилэгдэһэн мяханай 8 процентнь болоно. Эгээ хүндэ, ехэ шэгнүүртэй адуу морид Михайловкын болон СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозуудһаа оруулагдаа. Ажахынууд тус тустаа 338 болон 305 килограмм шэгнүүртэй моридые тушааһан байна.

Үнгэрһэн намар СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Санагын, Далахайн совхозууд унагад, даагадые эхэһээнь эртэ һалгаажа, түрүүшынхиеэ шахан таргалуулаа. Залуу мал сүүдхэдэ 600 граммаар шэгнүүрээ нэмээжэ, энэ хэрэгэй нилээд ехэ ашаг олзотой байһые гэршэлбэ. Унагад, даагадые түрэһэн жэлдэнь, ноябрь-декабрь һарада шахан таргалуулаад, 180 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэйгээр мяханай комбинадта тушаахада эгээл ашагтай гэжэ һанагдана. Тиигэбэл, үбэлэй хүйтэндэ, хабарай хагсууда жэжэ адуунай үхэл гарзада орохонь һурагүй үсөөрхэ бшуу. Эртэ намар унага, даагадуудые эхэнүүдһээнь һалгаахада гүүнүүд һайса таргалжа, саг соогоо үрэжүүлэгдэхэ, һүүлдэнь тэнхээ тамираар һайн түлшье үгэхэ байна.

Ажахынуудай адуун һүрэг олошоруулгада адуушадай ажал хэрэгые зүбөөр эмхидхэхэ гээшэ сэхэ нүлөөтэй. Адуушадай ажалые хамтын подрядай гуримаар эмхидхэхэдэ аша туһатай гэжэ ойлгогдоо. Мүнөө совхозуудта 3—4 гэшүүдтэй 8 иимэ коллективүүд тоологдоно. Үшөө 15 адуушад ганса-гансаараа хүдэлмэрилнэ. Энэ ушарта адуун һүрэг үни удаан харууһагүй орхигдоно, бааза болон гэр байра баригданагүй, зоотехническэ, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри эрхилхэнь бэрхэшээлтэй байна. Мүнөө үедэ Санагын, Далахайн, Михайловкын совхозуудта адуушадые хамтын подрядта оруулха бэлэдхэл эхилэгдэнхэй.

Ой тайгын, хада уулын баян бэлшээритэй Захааминда адуун һүрэгые түргөөр олошоруулха арга боломжо бии. Ашаг олзотой энэ һалбариие цаашадань хүгжөөхын тула тусхай зоотехнигые совхозууд томилжо байна. Тиигэжэ бүридхэл, үүлтэр һайжаруулха хэрэг — бүхы зоотехническэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха болоно. Гүүнүүдые саг болзортонь голодоһондо гаргаад, шахан таргалуулжа тушааха, ажалай моридые һургаха, адуушадай һуралсал эрхилжэ, дүй дүршэл дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд бодотоор абтаха байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ моридые хэрэглэлгэ һүүлэй үедэ үргэдэнэ. Илангаяа ажахын тоосоондо орожо, чековэ гурим нэбтэрүүлһэн, хамтын подрядта ороһон отара, гүүртэ, бригадануудай гэшүүд мори тэргын аша туһатайе, бага гаргашатайе ойлгоо. Ажахынуудай олонхи мэргэжэлтэд унаа хүлэгүүдээр малшадтаа ошоно. Мүнөө район доторнай ажалай 1935 морид тоологдодог. Харацайн, Дүтэлүүрэй болон бусад совхозууд хүдэлмэриин моридые амяарлажа, һүрэг болгон, харууһалдаг болоо. Гэбэшье ажахынуудта тэргэ, шарга, элдэб тоног, зэр зэмсэгүүд хомордоно.

Байгша ондо район дотор 1534 унагад абтажа, түлжүүлэгдэхэ, 2450 гүүнүүд үрэжүүлэгдэхэ түсэбтэй. Мүнөө адуун һүрэгэй үбэлжэлгэ хэзээ хэзээнэйхиһээ урагшатайгаар үнгэрнэ. Хамниин совхозой Бүргын отделенидэ, жэшээнь, А. Ц. Будаевай хүтэлбэри доро адуу морид һайн харууһалагдана. Адуушад унага, даагадые эхэһээнь һалгаагаад, азаргануудые ороондонь бэлдэнэ. Иимэрхүү ажал СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Санагын, Далахайн, Дүтэлүүрэй совхозуудта ябуулагдана. Адуушадай эгээл харюусалгатай хаһа ерэбэ. Гүүнүүдэй унагалга эхилжэ, түрүүшын түлнүүд абтана. Унагадые гарзада оруулангүй, зуун гүүн бүхэнһөө 75—80 унага түлжүүлхэ социалис уялгаяа заатагүй бэелүүлхын түлөө тэмсэн, адуушаднай ажаллаха зэргэтэй.

**Н. ШЕЛУХЕЕВ,**
**Захааминай райгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник.**

**ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой эрхим адуушан Дашацырен Цыденович Раднаев. 2. Далахайн совхозой түрүү адуушан Борис Ринчинович Гончиков.**

С. ДОНДОКОВАГАЙ фото.

## ХҮДЭЛХЭДЭ УРМАТАЙ БОЛОО

Мүнөө хүдөөдэ хаа хаанагүй хүсэ ехэтэй, орёо нарин элдэб техникын олон боложо, мүн зайн галай, машинын хүсөөр ехэнхи хүдэлмэриин бүтээгдэдэг болоод байһан сагта мори унаагай хэрэг буураа, адуу үсхэбэрилгын ашаг үрэ бага болоо гэжэ нэгэ талаараа һанахаар байдаг.

Теэд бүхы талаһаань, һайнаар, холын хараатайгаар бодомжолжо үзэхэдэ, адуу морид ажахын бусад һалбаринуудта заахашье һаалта болохогүй, харин үйлэдбэридэ тон хэрэгтэй, тэдэниие зүбөөр үсхэбэрилжэ шадаа һаа, ашаг олзо ехэтэй байна гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Хэдэхэн жэлэй саана манайшье колхоздо адуу морид эрид үсөөржэ эхилһэн юм. Намартаа, үбэлдөө үүсэ хэхэ хаһын болоходонь лэ, адуун тухайгаа хөөрэлдэжэ эхилхэ. Бэшэ тээнь энэ һалбариин онинь, үгыншье мэдэгдэхэгүй. Жэлдээ гүүнүүдһээ хэды унаган абтааб, адуун һүрэг хаана бэлшэжэ, юу эдижэ ябанаб гэжэ һонирхохо хүн үсөөн һэн.

Мүнөө СССР-эй Верховно Соведэй депутат Анатолий Петрович Калашниковай колхозой түрүүлэгшээр һунгагдаһанһаань хойшо манай адуушадай ажалда ехэхэн хубилалта болоо. Адуу моридойнгоо тоо толгойе олошоруулха, үүлтэрыень һайн болгохо, илангаяа гүүнүүдһээ унага олоор абадаг болохо тушаа саг үргэлжэ анхарал хандуулагдана. Тэрэ гансахан өөрөө багаһаа хойшо мориндо дуратай байһандаа адуу үсхэбэрилгые урагшань татаа бэшэ ааб даа. Энэ һалбариие һайнаар эрхилжэ шадаа һаа, ажахыда ашаг олзо горитой оруулагдаха, мяха үйлэдбэрилгэ, худалдалгадашье бага бэшэ нэмэри болохо гэжэ һайн ойлгожо байгаа бшуу.

Түбхын түрүүн бэеэр сула тобир, мяхалиг томо моридые олон болгохо, мүн унаада хэрэглэхэдэ ульгам, газар хоросотой хатарша моридые үсхэбэрилхэ хэмжээнүүд абтаа. Тиигэжэ орловско хатарша, владимирска ашаа зөөдэг томо үүлтэрэй азаргануудые, гүүнүүдые олоор худалдажа абаабди. Жэшээнь, түрүүлэгшэмнай Тамбовско областиин мориной заводто өөрөө ошоод, орон дотороо суурхаһан «Пион» хэдэг хатарша азаргын түл худалдажа абаад асараа юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай колхозой хатарша морид республикын найр наадануудай урилдаанда хабаадажа нэгэнтэ бэшэ түрүү һууринуудые эзэлдэг болонхой. Гадна ингээд колхоздоо багахан ипподром бии болгоо һаамнай, үхибүүд, залуушуул мориин спорт эрхилхэ, сүлөө сагаа һонирхолтойгоор үнгэргэдэг болохо һэн.

Мүнөө колхозой адуун һүрэг 320 гаранда хүрөө. Энэмнай үшөөл үсөөн гээшэ ааб даа. Гүүнүүдһээ унага олоор абадаг, тэдэниие гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлдэг болохо хэмжээнүүд баһал абтана. Моридой тусхай байратай болообди. Тэндэ нэгэ доро 30 гүүнүүдые байлгажа унагалуулха байра, жэжэ унага, даагадые хаагаад эдеэлүүлхэ хашаа, азарганuудые байлгаха тусхай байра гэхэ мэтэ баригданхай. Табан хүнһөө бүридэһэн адуушадай бригада эмхидхэгдээ. Бидэ өөһэдынгөө хүсөөр адуундаа үбһэ тэжээл бэлэдхэнэбди.

Үнгэрһэн жэлдэ манайда зуун гүүн бүхэнһөө 90 гаран унаган абтажа түлжүүлэгдээ һэн. Эдэ үдэрнүүдтэ гүүнүүднай унагалжа эхилбэ. Байгша ондо зуун гүүн бүхэнһөө баһал 90-һээ үсөөн бэшэ унага абаха зорилготойбди.

Нёдондо орловско болон владимирска сэбэр үүлтэрэй гуша гаран залуу адуу худалдажа, мүн адуунай мяха гүрэндэ горитой тушаагаад, 66 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа һэмди.

Ондоогоор хэлэбэл, энэ һалбаримнай жэл бүри ашаг үрэеэ харюулдаг боложо байна. Хүдэлжэ байһан адуушад, моришодтошье урматай болоо.

**В. БУРДУКОВСКИЙ,**
Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша адуушан.

## ХАМТЫН ОРОЛДОЛГО ХҮСЭТЭЙ

**(Түнхэнэй районой Саянай совхозой адуушан Л. Ж. ИМЕСКЕНОВЭЙ хөөрөөнһөө).**

— Һүүлэй жэлнүүдтэ манай ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд адуу моридые үсхэбэрилгэдэ онсо анхарал хандуулдаг болонхой. Тодорхойлбол, хэһэн ажалаймнай дүнгүүд саг болзортоо согсологдожо, саашанхи зорилгомнай тодорхойлогдоно.

Нёдондо манай бригадын коллектив район дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ урмашуулагдаа һэн. Үбэлэй янгинама хүйтэн һалхи шуургата үдэрнүүдые холын хадалиг Үргэдэйн, Хүдүүгэй бэлшээринүүдтэ үнгэргэһэн бидэ бүхы шадабари мэргэжэлээ гарган ажаллаабди. Иигэжэ горитойхон амжалта туйлагдаа гээшэ. Бригадымнай адуушад үнгэрһэн жэлдэ 100 гүүн бүриһөө 89 унага абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлээ юм.

Зун, намарай үдэрнүүдтэ тунга ногоотой, тунгалиг уһатай холын бэлшээридэ һүрэг адуугаа һайнаар бэлшээжэ таргалуулһамнай хүшэ тамираа дээшэлүүлангүй ондо орожо байна. Мүнөө адуун һүрэгтэмнай 460 морид харууһалагдана. Тэрэнэй 169-ниинь гүүн байха. Үлдэгшэнь унагад, даагад, гунан, азарганууд, унамхай морид гээшэ.

Совхозоймнай адуун һүрэг түхэреэн жэлэй туршада бэлшээридэ хагданда манагдадаг гуримтай. Зундаа холын һарьдагай бэлшээридэ гаргагдадаг юм. Үбэлдөө адуушаднай һүрэгөө таһалгаряагүй эрьежэ, хүшэ тамираа буурaжа ябаһыень элирүүлдэг заншалтай. Хагданда үни бэлшэжэ бирахагүй туранхай моридоо, илангаяа даагадаа һүрэгһөө илгажа амяарлаад, адуунай тусхай хашаа, хорёо соо оруулжа хаагаад, шанартай үбһэ, обёос эдюулжэ тординобди.

Үбэлдөө бригадымнай адуушад ээлжээлэн һүрэгөө уһалдаг, бэлшээридэ харууһалдаг гээшэ. Бэлшээридэ гараагүй үдэрнүүдтэ хүшэ тамираар һула моридоо үбһэ, обёосоор хооллуулжа байдаг юм.

Манай багахан коллективэй ажал хамтын подрядай гуримаар эмхидхэгдэнхэй. Совхозоймнай дирекци бригададамнай тусгаар жэлэй даабари хараалжа үгэһэн юм. Тодорхойлбол, байгша ондо коллективнай адуу моридой шэгнүүрые 280 центнерээр дээшэлүүлжэ, 169 гүүнһээ 130-һаа үсөөн бэшэ унага абажа тэнжээхэ зорилготой. Тиихэдэ һүрэг адуугаа, абтаһан унаганууддаа гарза хоролтогүй түлжүүлхэ болонобди.

Баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор, совхоз адуушадта абтажа түлжүүлэгдэһэн унаган бүхэнэй 15 түхэриг, дээшэлүүлэгдэһэн шэгнүүрэй центнер бүридэ 21 түхэриг түлэхэ зэргэтэй юм. Бүхыдөө адуушад жэлдээ 9396 түхэриг салин хүлһэ абаха гэхэ гү, али һара бүхэндэ адуушан бүридэ 120 түхэриг түлэгдэхэ байна. Харин адуушад ажахытай баталһан хэлсээгээ сүм дүүргэжэ, эсэсэй дүнгөөр нэмэлтэ түлбэри абахын тула бүхы хүсэеэ элсүүлхэ юм. Хэрбээ хэлэһэндээ хүрэжэ, хараалһанаа бэелүүлжэ шадабал, совхозоймнай адуушан бүхэн жэлдээ 3232 түхэриг салин абаха болоно.

Манай бригадир С. Отбоев дүршэлтэй адуушан байха. Тиихэдэ адуушан М. А. Ошоров баһал үнинэй ажаллана. Бишье адуушан болоһоор хэдэн жэл болооб.

Табан хушуута адууһа малай нэгэ һалаань болохо адуу моридые үсхэбэрилхэ гээшэ харюусалгатайшье, хүндэтэйшье хэрэг гэжэ һанагшаб. Нэн түрүүлэн энэ һалбари ашаг олзотой, тарган мяха бага гаргашатайгаар, ехээр үйлэдбэрилхэдэшье боломоор. Хоёрдохёор, үүлтэртэ моридые олошоруулаад худалдабал, одоол дундаршагүй баялиг гээшэл. Саг болзортонь анхаралаа хандуулангүй, ашаг шэмыень дээшэлүүлхээр зохихо хэмжээнүүдые абангүй орхижорхиһон аад, гаргаша ехэтэй олзо туһагүй гэжэ «һохор ухаа» баримталагшадай гэмээр энэ һалбаримнай ехэ хохидолдо ороо. Одоол мүнөө урданайнгаа алдар солые тэхэрюулжэ захалаад байһандань баяртайб.

## ОНДООГООР ХАНДАБАЛ, ОЛЗОТОХОБДИ

хэнь бараг гээшэ ааб даа. Һоно, батаганаагай элбэгтэ майлада, һэбшээ һалхитай үндэр газарта бэлшэдэг.

Намартаа хадалиг бэлшээриһээ буухадаа һүрэгөө таряанай үлөөдэһэн дээрэ бэлшээнэбди. Саһанай оротор бидэ тушаана. Хэрбээ мяханда тушаагдаха адуугаа һүрэгһөө урид илгаад, һара, һара хахадай хугасаада шахажа таргалуулаад, гүрэндэ тушаабал, ехээр олзотохо һэмди. Энэ арга юундэшьеб манда тоогдоногүй. Бидэ жэл бүри 300 эдингүй арайхан ондо орожо байһан адуун ха юм. Адуу моридоо иигэжэ хээрын бэлшээриһээ сэхэ тушаахаяа болижо, уридшалан шахаха хүдэлмэри заабол эмхидхэхэ саг тулаа. Адуу мориднай шахажа таргалуулхын аргагүй ой түхэригэй гаргаша хэһэн байха. Тиин жэлэй эсэстэ уридшалан тооложо согсолходомнай манай һалбариһаа бүхыдөө 120 мянган түхэригэй олзо оруулагдаа гэхэ гү, али бүхы гаргашань гурба дахин харюулагдаа гээшэ.

голдо гү, али нуур дээрэ соолго сооложо, адуу, моридтоо уһалуури бэлдэнэбди. Намартаа, үбэлэй шанга хүйтэнэй эхилтэр һүрэгһөөмнай хэдэн удаа адуу суглуулжа, мяханай комбинадта абаашажа тушаадаг.

Манай хүршэ Хурамхаанай районой Гааргын совхозой адуушадай бригадир Асхадулла Хуснутдинов газетэдэ һанамжаяа тон зүбөөр хэлээ. Адуу моридые холын хараатайгаар үсхэбэрилжэ олошоруулбал, һайн шанартай мяха гаргаша багатайгаар, ехээр үйлэдбэрилхэһээ гадна ажахыдаа горитойхон олзо оруулхаар юм. Хэрбээ моридойнгоо үүлтэрыень һайжаруулбал, бүришье ехээр олзотохоор. Адуу моридые үсхэбэрилгэдэ анхарал хэрэгтэй. Намартаа хүшэлөөд, таргалаад байхадань суглуулжа, гүрэндэ тушаахаһаа бэшэ ямаршье ажал хэнгүй байхада энэ баялигнай яагаад үдэхэб. Энэмнай ой тайгада бэлшээд ябадаг буга, хандагай бэшэл. Ан гүрөөһэншье мүнөө гамгүй хюдагдана бэшэ, баһал тогтоогдомол нормотой ха юм.

Совхознай намартаа адуугаа суглуулжа, шахангүйгөөр шахуу мори мяханай комбинадта тушаанабди. Эдэ адуугаа шахабалнай һарын туршада шэгнүүрээ тус бүреэ 20—30 килограммаар нэмээхэл һэн. Иигэжэ совхознай моридоо шахаһанай ашаар гүрэндэ 6—9 мянган килограмм тарган мяха нэмээжэ тушааха байнал.

Саашань хэлэхэдэ, манай ажахы адуу моридые жэлэй ямаршье сагта тушаахаар бэлэн байдаг. Зундаашье эльгээхэ аад, хадалиг холын бэлшээридэ гаргагдаһандаа аргагүйдэгдэнэ. Намартаа хадалиг бэлшээриһээ һая буугаад байхадаа адуун тарган, тушаахадашье таарамжатай. Үбэлдөө янгинама хүйтэндэ үбдэг тулама саһа махажа, хагданда бэлшэжэ хүшэ тамираа буурaжа байхадань, хэдэн удаа һүрэгөө суглуулжа, бүлэг адуу амяарлаад, гүрэндэ тушаадаг заншалтай. Иигээд дүүрээ бэшэ. Заримдаа бэлэдхэлэй пунктда мяха тушааха һара, кварталайнгаа түсэб дүүргэхэ аргагүйдөө адуугаа февраль, март, мүн апрель һарадашье бэлшээриһээнь сэхэ гүрэндэ ябуулна. Энэ үедэ тушаагдаха мориной шэгнүүр юун ехэ байхаб даа. Үбэлэй хүйтэндэ адхашье үбһэ, аягашье обёос тайгын буга, хандагай гү, али уһа голой загаһан бэшэл. Манай мал ажалай гол һалбари, нэгэ һалаань гэжэ мэдэрдэг болоёл.

Мүнөө манай бригадада 545 адуу морид харууһалагдана. Тэрэ тоодо 230 гаран гүүн бии. Эдэ гүүнүүднай арбаад хүсэг болгогдонхой бэлшэнэ. Ажахыдамнай һайн үүлтэрэй дүрбэн азарга бии. Тусхайлан хэлэбэл, Улаан-Үдын районой «Байгал» учхозһоо худалдажа абтаһан ородой хатарша үүлтэрэй хоёр, мүн хүндэ ашаа шэрэхэ владимирска үүлтэрэй мяхалиг томо бэетэй хоёр азаргатайбди. Нёдондо сагай уларилай хэды таарамжагүй байбашье һаань, бригадамнай 100 гүүн бүриһөө 98 унага абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлээ.

Адуу моридые үсхэбэрилхэдэ ашаг олзотой гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Нёдондо совхознай 260 мори мяханай комбинадта тушаагаа һэн. Гол түлэб голодоһондо гаргагдаһан, мүн гунан, дааганууддаа суглуулжа эльгээгээ һэмди. Манай бригадын коллектив ажахынгаа адуу моридые үсхэбэрилхэдөө жэлдэ 45 мянган

Бригададамнай үнинэй адуушан Анатолий Георгиевич Вахрушев ажаллана. Тиихэдэ залуушуул олон. Совет Армида алба хэһэнээ бусаһан Сергей Михайлович Зубков, миниин Сергей, Александр хүбүүд хүдэлдэг. Сергей хүбүүмни намтайгаа адуушанаар ажаллаһаар үнинэй юм. Харин Александр һаянай. Анханда трактористаар, автомашинын жолоошоноор хүдэлмэрилдэг байһанаа адуушан болоо.

Бригадамнай Топкодо өөрын байратай юм. Тэндэ ууҗам үндэр хорёо, гэр бии. Адуу моридые тамгалха, автомашинада ашаха эстакада, хашалта, түхеэрэлгэнүүд хэгдэнхэй. Мүн унагалха дүтэлһэн гүүнүүдэй эдихэ үбһэн асаргданхай байдаг.

Байгша ондо манай коллектив һүрэгөө апрелиин эсэсээр хадалиг холын бэлшээридэ абаашахаар бэлэдхэл хэнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ холын бэлшээридэ обёос, дабһа, креолин абаашахабди.

Адуушадай бригадада сабшалан даалгажа үгэбэл, зохид гэжэ һанадагби. Манда жэл бүри участок даалгагдадаг.

Теэд абтаһан үбһэниинь бусадтай ниилүүлэгдэжэ, эгээл муу шанартайнь адуушадта хубаарилагдан үгтэдэг. Нёдондо бидэ 700 центнер үбһэ бэлэдхээ һэмди. Даалгаһан сабшалангайнь ехэнхи хубинь үерэй уһанда абтажа, хураагдангүй хосороо һэн. Бэлэдхэһэн үбһэнэймнай хахадыень хонишодой бригадануудта үгөө.

Ургасатай һайн жэлнүүдтэ бригадымнай гэшүүд 3000 центнер хүрэтэр үбһэ сабшажа бэлэдхэдэг. Хэрбээ манда 40—50 гектар хахалагдадаг поли даалгажа үгэбэлнь, зеленкотой болохо һэмди. Өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ, зеленко ургуулжа бэлэдхэдэг болоходоол унага, дааганууддаа үбэлэй һарануудта эдеэлүүлжэ тордихо аргатай байхабди. Унагалха дүтэлһэн гү, али унагалһан гүүнүүднай хүшэ тамираа ехээр алдахагүй бэлэй. Тобшолбол, адуушадай бригадада поли, сабшалангай даалгагдабал, адуу моридой гарза хоролто усадхагдажа, ашаг шэмэнь эрид дээшэлхэ һэн.

Байгша ондо манай багахан коллектив 100 гүүн бүхэнһөө 95-һаа үсөөн бэшэ унага абажа түлжүүлхээр зорилго харааланхай. Бидэнэр абаһан уялгаяа сүм бэелүүлхын түлөө мүнөө унага абажа түлжүүлхэ хаһаяа гэмгүй үнгэргэжэ байнабди.

Адуун манай ажахын гол баялигуудай нэгэн. Энэ һалбариингаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула урдынхяараа анхарангүй, ондоохоноор, мүнөө үсын эрилтээр хандабал, паб олзотохобди.

**П. СТЕПАНЦОВ,**
**Баргажанай совхозой адуушадай бригадын бригадир.**

Эжэл гурбан...

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фотоэтюд.

## Соёлой hонин

### УРАН ЗУРАГАА ДЭЛГЭБЭ

БАМ-ай 16-дахи тоннельнэ отрядай маркшэйдер, эхилэн зурааша Клара Никифоровагай уран бүтээлнүүдэй выставкэ Хойто-Байгалай районой Заречный тосхондо нээгдэбэ. Залуу зураашын гуашь, акварель болон тоhон шэрэнүүдээр зураhан хойто зүгэй хизаар нютагуудай үзэсхэлэнтэ байгаали, Байгал-Амарай түмэр замай тоннельнүүдэй барилга гэхэ мэтэ тэрэнэй зохёолнуудай гол удха болоно.

Клара Никифорова 16-дахи тоннельнэ отрядай ветеран—анханайнь хүдэлмэрилэгшэ юм. Тэрэ хадаа Яхадай АССР-эй Золотинка hууринда БАМ-ай түрүүшын Нагорно тоннелиин барилгада хабаадалсаад, удаань Хойто-Байгалда ерэhэн юм.

**Н. ДАГБАЕВ.**

### Фермын улаан буланда

Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай түүхын факультедэй «Юность» гэжэ агитбригада Онохойн совхозой ажалшадта hаяхан hонирхолтой концерт харуулба. Залуу артистнар Үнэгэтэйн соёлой байшанда, мүн нютагай hү hаалиин томодхогдомол фермын улаан булан соо суглараhан олон харагшадай урда наадаяа харуулаа.

Илангаяа агитбригадын дуушад Ольга Будунова, Андрей Хадаханэ, Бадмажап Буданн гэгшэдэй гүйсэдхэhэн ород, буряад арадай, мүн мүнөө үеын эстрадын дуунууд халуун альга ташалгаар угтагдаа. Тиихэдэ Бадмажап Буданай гүйсэдхэhэн дуунуудаа дабтан дуулахыень харагшад гуйдаг байба.

В. И. Ленинэй дурасхаалда зорюулагдаhан уран шүлэгүүд, «Сабхишан» гэжэ шог ёгто хатар мүн лэ харагшадта hайшаагдаа.

Ниитын малай үбэлжэлгын ябажа байгаа энэ сүлөөгүй үедэ хүдөө нютагайхидта зорижо ерэhэндэнь арадай депутадуудай нютагай соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Нимаев, совхозой комсомолой комитедэй секретарь Татьяна Потемкина гэгшэд студентнэртэ халуун баяр хүргөөд, Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнажа, хожомоошье ерэжэ байхыень хүсэбэ.

**Д. НИКОЛАЕВ.**

### МАНАЙ АЙЛША[…] «ЦАРНИКАВА», «МОБИ[…]

ЛКСМ-эй Латвиин ЦК-гай агитбригадынхидай Улаан-Үдэдэмнай hүүлшынгээ концерт үгэхынь урдахана тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэ Олег Ильинтэй уулзажа хөөрэлдэhэн байгаабди.

— ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой уряалаар республикадамнай айлшалжа байhан агитбригадынгаа гэшүүд тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгыт?

— Манай коллектив бээе дааңги хоёр бүлэгhөө бүридэнхэй. Хатарай «Царникава» гэжэ арадай ансамблиинхид, загаhашадай «9 мая» колхозой «Мобиле» гэжэ дискотекэ агитбригадымнай бүридэлдэ оролсоно. Гадна СССР-эй Уран зураашадай холбооной гэшүүн Мара Муйжниеце бидэнтэй ябалсажа, Латвиин ССР-эй залуу уран зураашадай зохёохы ажал тухай хөөрэнэ. Тиихэдэ журналистка Дросма Юрьева бидэнние хүргэлсэжэ ерэнхэй. Мүнөө сагта Латвида арадай үндэhэн хатараар ехэтэ hонирходог болонхой. Энэ ушарhаа арадайнгаа дабтагдашагүй hайхан энэ искусствын уг унгиие, ёho заншалнуудые гүнзэгыгөөр шудалжа, залуу үетэнэй дунда дэлгэрүүлхэ зорилго агитбригадынхиднай урдаа табинхай. Тэбхэр хорин табан жэлэй саана «Царникава» ансамбль бии болоhон юм. Арбан гурбан жэлэй туршада «арадай» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргые тэрэ даажа ябана. Айнар Ронис ансамблиие шадамар бэрхээр хүтэлбэрилнэ.

Улаан-Үдэдэ Зүүн зүгэй арадуудай хатар гүйсэдхэдэг «Лотос» ансамблиинхидтай танилсаабди. Зохёохы энэ коллективэйхидтэй уулзаhандаа манай хатаршад ехэ баяртай. Имагтал зүүн зүгэй арадуудай үзэсхэлэнтэ hайхан хатар тухай мэдэжэ абаhамнайшье бэшэ, харин имагтал мэргэжэлэй, дуршэл шадабариин талаар бэе бэедээ юушьеб дамжуулжа, халан абалсажа үрдиhэмнай сэнтэй гэжэ hанагдана.

Европын ба Зүүн зүгэй хатарай hургуулинууд хоорондоо даншье haa, ехэ илгаатай ха юм даа. «Царникавын» репертуарта — латыш, украин, молдаван хатарнууд оролсодог. Теэд хэн мэдэбэ, магад, hаяын сагта эдэнэрнай буряад хатар гүйсэдхэдэг болохо аалам?

Александр Арентсын хүтэлбэрилдэг «Мобиле» гэжэ дискотекэ Латви дотороо эгээл эрхимүүдэй тоодо эролсодог юм. Дискотекэнүүдэй республиканска конкурснуудта тэрэ заабол түрүү hууринуудай нэгые эзэлдэг. hонирхолтойнь юун бэ гэхэдэ, гэрэл сасадаг бүхы аппаратураяа дискотекынхид өөhэдынгөө гараар бүтээhэн байха. Залуушуулай сүлөө сагаа hонирхолтойгоор, өөhэдтөө туhатайгаар үнгэргэхэдэнь туhалха зорилго «Мобиле» дискотекые эмхидхэгшэд урдаа табидаг юм.

Республикадатнай мүнөө ерэхэдээ, Түрүүн[…] хидто, апатит[…] заводой […] СССР-эй Наук[…] миин Сибири[…] Буряадай фи[…] рилэгшэдтэ […] ёhоной уул[…] гэргөөбди. Т[…] Үдын соёлой […] болон ордон[…] нүүдые харуул[…]

Н. Ж[…]

А. Чепакинай зураг дээрэ: […] ансамблиинхи[…]

### ШЭНЭ АМЖАЛТА

Хурамхаанай районой Бархан нютагай соёлой байшангай дэргэдэхи арадай театр республика дотороо мэдээжэ болоhоор үнинэй юм. Арадай театрнуудай ба драматическа коллективүүдэй республиканска, бүхэроссин ба бүхэсоюзна харалгануудта лауреадай нэрэ зэргэдэ нэгэнтэ бэшэ хүртэhэн зохёохы энэ коллектив баян намтартай болонхой. Удаан сагай туршада тэрэниие Буряадай АССР-эй соёлой габьяата ажал ябуулагша Радна Ешонович Ешонов хүтэлбэрилhэн байна. Театрай ветерануудай тоодо М. Г. Гомбоев, С. М. Раднаева, Д. Х. Бадмаев, Буряадай АССР-эй габьяата багша Б. Д. Будаева, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд Б. У. Раднаев, Б. С. Гармаев гэгшэдые заабол нэрлэлтэй.

Мүнөө сагта арадай театрай коллектив ехэнхидээ залуушуулhаа бүридэнэ. Аха нүхэдэйнгөө hаhанай амаралтада гаража, зүжэгүүдтэ наадахаяа болиходо, зохёохы ажалыень залуу эдэбхитэд халан абажа, дам саашаданьүргэлжэлүүлбэ ха юм.

Тиин Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай туйлаhан илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаhан уран hайханай коллективүүдэй бүхэсоюзна харалгада Барханай арадай театрайхид хабаадалсажа, Дугар Дылгыровэй «Сагаан нуурай эрьедэ» гэhэн зүжэгые найруулан табиhан байна.

Дайнай хатуу шэрүүн үеые харуулhан энэ зүжэгые түрүүшын харагшад — В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд халуунаар угтан абаа. Зүжэгэй гол рольнуудые айхабтар үнэншэмөөр, сэдьхэлэй ульhатайгаар гүйсэдхэhэн Б. Банаева (Элhэнэй хүдөөгэй клубые даагша), Б. Раднаев (Барханай дунда hургуулиин багша), Б. Доржиев (Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой барилгашан), Б. Чойнжуров болон бусадта харагшад зүрхэнэй халуун баяр хүргэн байгаа hэн. Бүхыдөө зүжэгтэ 9 бэлигтэйшүүл хабаадалсаа.

Зүжэгэй түгэсхэлдэ колхозой түрүүлэгшэ В. Д. Цыренов, парткомой секретарь Д. С. Аюшеев гэгшэд арадай театрайхидые амжалта туйлаhатайнь амаршалжа, нютагаархидайнгаа зүгhөө халуун баярые хүргэhэн байна.

**Б. ДОНДУПОВ,**
**хүдөө бэшэгшэ.**

### ЗҮЖЭГ БЭЛДЭНЭ

Республиканска кукольна театрай ород хэлэн дээрэ харуулдаг бүлэг Хориин, Хэжэнгын болон Яруунын районуудаар гастрольдо ябаhанаа бусаба. Артистнар дүрбэ мянгаhаа дээшэ ехэшүүл, багашуулда бэлиг шадабаряа харуулаа. Илангаяа Буряадай АССР-эй габьяата артист В. Д. Шульгин, артистнууд Е. Макиевская, Н. Шех, В. Ишенин, Н. Ивановагай наадаhан кукланууд багашуулда ехэтэ hайшаагдаhан байна.

— Манай театрай буряад хэлэн дээрэ харуулдаг бүлэг артистнууд Сэлэнгын, Кабанскын районуудаар ябаа,— гэжэ кукольна театрай директор Б. Ш. Эрдынеев хөөрэнэ. — Тэдэнэй харуулhан Мустай Каримай «Эрэ тахяагай тээрмэхэн» гэhэн зүжэгтэ гурба мянга шахуу эдир харагшад ерэhэн байна. hаяын үдэрнүүдтэ словак драматургнууд Лебуше Лопийская Тенка Крчулова хоёрой бэшэhэн «Аистын хүбүүхэн ба айбала» гэhэн шэнэ зүжэг табихабди, — гэжэ хөөрөө hэн.

**Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.**

### СИБИРИИН УРАН ЗОХЁОЛШОД ТУХАЙ

*«Зүүн Сибириин уран зохёолшод» гэhэн библиографическа заабарита ном Эрхүү хотодо Зүүн Сибириин номой хэблэлээр барлагдан гараба. 1965 онhоо 1975 он хүрэтэр 181 уран зохёолшо болон литература шэнжэлэгшын зохёохы ажал ном соо тодорхойгоор харуулагдана.*

*Тэрэ заабарита ном соо Буряадай 21 уран зохёолшо оруулагданхай. Р. В. Белоглазова, С. Д. Дунаев, И. К. Калашников, С. Б. Метелица, О. В. Серова, В. Е. Штеренберг, Сибириин мэдээжэ үльгэршэн Е. И. Сороковиков-Магай, Сибириин ородой аман үгын зохёолые мэдээжэ суглуулагша ба шэнжэлэгшэ Л. Е. Элиасов болон бусад тухай библиографическа тодорхой мэдээн томилогдонхой.*

*Зүүн Сибириин ород болон совет литератураар hонирходог хүн зондо, багшанарта уран зохёолшодто, литература шэнжэлэгшэдтэ ехэ туhатай ном болоно.*

**И. ЯРНЕВСКИЙ.**

### ТҮГЭСХЭЛЭЙ МҮРЫСӨӨНДЭ ХАБААДАХАНЬ

Эхэнэрнүүдэй болон эрэшүүлэй дунда шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй хахад финалай наадануул дүүрэбэ.

Эхэнэрнүүд Сочи хотодо наадаhан байгаа. hүүлшынгээ, 12-дохи партида Лидия Семеновае илажа, Ирина Левитина дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй наадада хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Тэрэ дэлхэйн чемпионка Майя Чебурданидзэтай түгэсхэлэй мүрысөөндэ уулзаха юм. Левитина Семеновае 7 : 5 тоотойгоор шүүгээ.

Гроссмейстер Ирина Левитина Ленинградай Пионернүүдэй ордондохи шатарай клубта бага наhанhаа хойшо ябажа эхилээ hэн. 1971 ондо 17-той Ирина СССР-эй чемпионка болоо hэн. 1978 — 1980 онуудта тэрэ энэ үндэр нэрэ зэргэдэ гурба дахин хүртэhэн байгаа.

И. Левитина шатарай олимпиадануудта хоёр дахин илалта туйлаhан намтартай. Түгэсхэлэй наадада гарахынгаа урда тээ тэрэ дэлхэйн урдын чемпионка Нона Гаприндашвилитай, Нана Александриятай наадаhан байгаа. Эдэ бэлигтэй бэрхэ шатаршадые тус тустань 6,5:5,5, 7,5:6,5 тоотойгоор шүүгээ hэн.

Эрэшүүлэй дунда шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө хахад финалай наадануул Вильнюс хотодо үнгэргэгдэбэ. Эндэ Бакугай залуу гроссмейстер Гарри Каспаров дэлхэйн урдын чемпион 68 наhатай Василий Смысловые 8,5 : 4,5 тоотойгоор шүүгээ. Тиигэжэ тэрэ дэлхэйн чемпион Анатолий Карповтай наадаха эрхэдэ хүртэбэ.

Бакугай хари хэлэнүүдэй багшанарай институдай 4-дэхи курсын студент Гарри Каспаров 4 партидаа шүүhэн, 9 партидаа тэнсэhэн байха юм.

Вильнюстэ болоhон мүрысөөн hонирхолтой, шанга тэмсэлдэ үн-эрөө гэжэ Г. Каспаров ТАСС-ай корреспондентнүүдтэ хэлэбэ. Дэлхэйн урдын чемпион Василий Смыслов hүбэлгэн бэрхээр наададаг байhaараа шалгардаг. Тэрэ наадаанай эсэсые тон hайн мэдэдэг хүн юм. Энэ ушарые хараада абажа, би ондо ондоо дебют наадахые оролдоhон байгааб. Гүнзэгы удхатай, орёо шанга тэмсэлээрээ юhэдэхи, арбадахи партинууд эгээл эрхим байгаа. Арбадахи партиин hүүлээр илалта туйлаха байhанаа эсэслэн этигээ hэм. Энэ илалтадамни тренернүүд Александр Никитин, Евгений Владимиров, Геннадий Тимашенко ехэ туhа хүргэhэн байна гэжэ Г. Каспаров хэлэнэ.

Эхэнэрнүүдэй болон эрэшүүдэй дунда шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөнүүд байгша оной сентябриин 10-да эхилхэ. Уласхоорондын шатарай федерациин (ФИДЕ) Люцернэдэхи штаб байшан соо энээн тухай соносхогдобо.

Мүрысөөнүүдэй эхилхэ болзорые гаргахадаа, Бүхэдэлхэйн шатарай олимпиадын ноябриин 18-да Грециин Салоники хотодо эхилтэр мүрысөөн дүүрээд байха ёhотой гэжэ хараада абабабди гэжэ ФИДЕ-гэй генеральна секретарь Лим Кок Анн мэдүүлбэ.

(ТАСС).

### ТАСС ХИЛЫН САAНАhAA

### ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, ШАХАРДУУ БАЙДАЛ hУЛАРУУЛГЫН АША ТУhАДА

«Правда» газетын асуудалнуудта нүхэр К. У. Черненкын үгэhэн харюунуудые дэлхэйн олониитэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэнэ, тайлбарилна. Эб найрамдалые, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлгэдэ бодото хэрэгүүдээрээ нүлөөлхые Советскэ Союз уряална, эдэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ бүхы гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохоор бэлэн байhанаа мэдүүлнэ гэжэ гадаадын оронуудай политическэ ба ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд тэмдэглэнэ.

Үсэгэлдэрэйхидэл адли, мүнөөдэршье уласхоорондын байдалые hайжаруулхын түлөө, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө, эб найрамдалай хуби заяанай түлөө бүхы юумэ хэхээр СССР-эй бэлэн байhые К. У. Черненкын үгэhэн харюунууд элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ Чехословакиин «Руде право» газетэ бэшэнэ. Совет политика залан сэхэ юм. Уласхоорондын байдалhаа дулдыдан тэрэнэй хубилжа байдаггүйень амгалан ёhoop зэргэ оршохо талаар СССР-эй хараа шэглэлэй залан сэхээр бэелүүлэгдэжэ байhаниинь элирхэйлэн гэршэлнэ. Шахардуу шанга байдалые hулаpуулха, буу зэбсэгүүдые хуряаха, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар шэглүүлэгдэhэн совет гадаадын политическэ дурадхалнууд энэ талаар ехэ нүлөө үзүүлнэ. Империализмын эзэрхэг түримхэйшүүлэй сэрэгэй-стратегическэ булюу хүсэтэй болохыень Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд мини хаража байхагүй юм. Уласхоорондын харилсаануудта таарамжатай hайн байдалай тогтоогдохынь тула, үрэ түгэс хөөрэлдөөнүүдэй хэгдэхынь тула тэдэнэр бүхы юумэ хэхэ байна.

Уласхоорондын байдал тухай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь тодорхойгоор ойлгуулхадаа, совет-американ харилсаанай муудалгада, дэлхэй дээрэхи байдалай түгшүүрилтэй бололгодо, хөөрэлдөөнүүдые түбэг бэрхэшээлдэ оруулалгада Вашингтон зэмэтэй гэжэ тэмдэглээ гээд Югославиин «Политика» газетэ бэшэнэ. США-гай зүгhөө бүтэмжэтэй hайнаар хандаад байгаа hаань, хөөрэлдөөнүүдые хэхэ арга боломжо бии гэжэ Советскэ Союз тоолоно.

США-гай мүнөөнэй захиргаанай «эб найрамдалай тала баримталдаг байhан» тухай президент Рейганэй мэдүүлгэнүүд билдагууша, худал хуурмаг байна гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ элирхэйлэн харуулба гээд американ-совет хани барисаанай национальна соведэй директор А. Томсон мэдүүлээ. Бодото дээрээ Вашингтоной мүнөөнэй захиргаан эб найрамдал тухай анхаралаа хандуулна бэшэ, харин НАТО-гай талаар США-гай партнернуудые hамааруулха гэжэ оролдоно. Тэрэ Москватай бүтэмжэтэй hайн хөөрэлдөөнүүдые хэхые арсана. Президентын hунгалтын энэ жэлдэ болохо байhан ушарые Сагаан байшан хараада абангүй байжа шадахагүйл. Американ hунгагшадай диилэнхи олонхид буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар тодорхой хэмжээнүүдые абахын түлөө тэмсэнэ. Эгээл иимэhээ хөөрэлдөөнүүдые хэхээр бэлэн байhан тухайдаа Рейган мэдэрхэ баатай болоно бшуу. Хөөрэлдөөнүүдые бодото үндэhэ hуури дээрэ хэхын түлөө, бүхы арадуудай аша туhада харюусаhан хэлсээнүүдые баталхын түлөө СССР тэмсэнэ.

«Правдын» асуудалнуудта К. У. Черненкын үгэhэн харюунууд дотор найруулагданхай совет эб найрамдалта үүсхэлнүүдэй удха шанарые hуларуулха гэжэ Сагаан байшангай түлөөлэгшэ али бүхы аргаар оролдобо. Бодото дээрээ Советскэ Союзтай хөөрэлдөөнүүдые хэхые США-гай дурагүйдэжэ байhые баталаа. Энэ талаар США-гай хараа бодолдо ямаршье хубилалтанууд болоогүй гэжэ Си-эн-эн гэдэг американ телекампани Сагаан байшангай баримталжа байhан хараа бодолые найруулхадаа тэмдэглэнэ. Сагаан байшангай мэдүүлгэнүүд нёдондо, урзанда жэлэйхидэл адляар соностоно. Урдын американ хараа шэглэл дабтагдана. Хөөрэлдөөнүүдые хэхыень Советскэ Союзые «баадхахын тула» США ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгаяа үргэлжэлүүлхэ юм гэжэ президент Р. Рейган тоолоно. Теэд иимээр хандажа байбал, юушье туйлажа болохогүй гэжэ К. У. Черненкын харюунууд дотор тэмдэглэгдэнэ.

Франциин «Монд» газетэ иигэжэ бэшэнэ: «Правда» газетын асуудалнуудта үгтэhэн харюунуудhаа ойлгоходо, К. У. Черненко залан сэхэ хараа бодолтой политическэ ажал ябуулагша болоно. Шэнэ, аюулгүй түхэлэй ядерна, химическэ ба замбуулинай буу зэбсэгүүдээр өөhэдыгөө хангахые гэмнэбэ. Эб найрамдалые, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ СССР-эй бусад гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохоор бэлэн байhыень К. У. Черненко тэмдэглэбэ. Уласхоорондын гол шухала асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые хэхээр Советскэ Союзай бэлэн байhыень К. У. Черненко үшөө дахин баталба. Гэбэшье США ядерна шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европодо тараан тодхожо, хөөрэлдөөнүүдтэ haaд тойбо ушаруулhан байна гэжэ «Хиндустан таймс» газетэ тэмдэглэнэ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые Вашингтон улам дэбэргэнэ. Үнгэржэ ерэхэдээ замбуулинай дайдада зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргахые hанаашална. Энэ эзэрхэг түримхэй политикыень арадууд эрид буруушаана.

Буряадай хүдөө ажахын институдай байшан соо шатараар республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн эхилбэ. Табин нэгэдэхиеэ үнгэргэгдэжэ байгаа энэ наадаанда республикын 24 шатаршад хабаадана.

Түрүүшын уулзалгын болоходо хүдөө ажахын институдай доцент Бато Мунхоев ЛВРЗ-гэй спортын клубай тренер Михаил Леоновтой наадаhан юм. Бато Очирович уулзалгын тэн багаар hайн байдалтай болоhон аад, hүүл тээнь буруу ябадалнуудые хэжэ, хайран наадаяа алдаа. Мастерта кандидат Согто Намжилов хүүгэдэй спортын наймадахи hургуулиин тренер Анатолий Митыповые шүүhэн байна. Удаадахи хюлгэ дээрэ үнгэрэгшэ жэлэй болон байгша оной хотын чемпионууд Игорь Брылев Владимир Умяров хоёрой наадан эндэ сугларагшадай анхарал татаба. Тиин ЛВРЗ-гэй инженер Игорь Брылев нүхэрөө торгоонгүй шүүжэ, шухала очкотой болобо.

* * *

Хоёрдохи уулзалгада мастерта кандидат Баир Митыпов Сергей Прутовой гэгшые шүүhэн. Владимир Агафоновтой тэнсэhэн байна. Эрхим шатаршадай нэгэн Игорь Брылев хоёрдохи уулзалгадаа Анатолий Митуновто, Согто Намжиловта Михаил Леонов шүүгдээ. Баргажанай районhоо ерэhэн спортын мастерта кандидат Николай Галданов түрүүшын наадаанда Агафоновто шүүгдэhэн, харин удаадахи хоёр уулзалгада Умяров, Шагдыров хоёрые шүүжэ гараа.

### НААДАН ЭХИЛЭЭ

Гурбадахи наадаанай удаа Владимир Агафонов, Баир Митыпов гэгшэд 2,5 Брылев, Намжилов, Галданов гэгшэд хоёр очкотой болонхой.

* * *

Хоёрдохи бүлэгтэ наадажа эхилhэн шатаршад соохоо ЛВРЗ-гэй Шагжиев, Раднаев, «Урожай» бүлгэмэй Залкинд гэгшэд hайн байдалтай. Александр Шагжиев түрүүшын уулзалга дээрэ Степан Шулуновые торгоонгүй шүүhэн haa, удаадахи хоёр наадаанда Анатолий Раднаев, Валерий Залкинд хоёртой тэнсээ. Мүн Залкинд Олейник, Даниловгэгшэдтэй тэнсэhэн байна. Анатолий Раднаев түрүүшын уулзалгада Даниловые, гурбадахида Шулуновые шүүхэдээ, 2,5 очкотойгоор түрүүлжэ ябана.

* * *

Эхэнэрнүүдэй дунда эхилhэн мүрысөөндэ 12 шатаршад хабаадана. Хүдөө ажахын институдай студентка Галданова технологическа институдай студентка Столяровае шүүhэн, Агафонова Никоровае, Улымжиева Солдатовае шүүгээ. Арбадахи классай hурагша Голенецкая дуршэл баянтай Жеребцовае, шатарай ветеран Ванчикова Кожевниковае шүүhэн байна.

Удаадахи уулзалгануудта Татьяна Агафонова Энгельсина Улымжиева хоёр Галданова, Жамсуева, Голенецкая, Ванчикова гэгшэдые шүүжэ, мүрысөөнэй таблица толгойлбо.

**Л. ГАРМАЕВА.**

### ХОЁРДОХИ hУУРИДА ГАРАБА

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар «Динамо» бүлгэмэй Россиин соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Красноярск хотодо болобо. Энэ хадаа май hарада эндэ үнгэргэгдэхэ СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадагшадые шэлэжэ абалгын хоёрдохи шата болоно. Советскэ Союзай түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шалгарагшад Олимпиин наадануудта хабаадаха эрхэдэ хүртэхэ юм. Тиимэhээ чемпионадта бэлэдхэлэй бүхы шатанууд илангаяа шанга тэмсэлдэ үнгэрнэ.

Залуушуулай дундаhаа СССР-эй чемпион Х. Мамаевтай (Махачкала) барилдахадаа, В. Шестаков эрэлхэг зориг гаргажа, илалта туйлаhан байна. Түрүүшын гурбан минутын туршада Махачкалагай дүршэл ехэтэй спортсмен 5:1 тоотойгоор шүүжэ ябаа. Забhарлалгын hүүлээр манай барилдаашан эршэмтэйгээр добтолжо оробо. Володя партертэ hайнаар барилдажа, хэдэн очко абаадхиба. Эндэ Мамаев алдуу гаргажа, хүндэ хүшэр байдалда ороhон байгаа. Мүрысөөнэй дүүрэhэн тухай жэмбүүрэй ханхинахадань, манай спортсмен 8:7 тоотойгоор илаба.

Урда тээнь Шестаков тон шухала илалта туйлаа hэн. СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө нёдондо жэлэй мүрысөөндэ мүнгэн медаляар шагнагдаhан уласхоорондын классай спортын мастер А. Базаев (Орджоникидзе) бүхы арга хабаяа гаргабашье, булигдаха баатай болоhон байгаа.

Энэ мүрысөөндэ манай залуу спортсменүүд hайн талаяа харуулба. Нэн түрүүн В. Шаракшиновые энэ талаар дурдажа болоно. Красноярскын бэрхэ мастер Т. Гонашвилиие шүүгээ. Ехэшүүлэй хибэс дээрэ түрүүшынхеэ гарабашье, А. Матюнов шалгараа. Спортын дүрбэн мастерые илажа, А. Будаев түгэсхэлэй наадаанда гараhан байгаа. Гэбэшье эндэ тэрэ яаха аргагүй булигдажа, мүнгэн медаляар шагнагдаба. Н. Иванов хүндэ шэгнүүртэ түрүүшынхеэ хабаяа туршаа.

А. Хабитуев, В. Сухеев, В. Леонов гэгшэд яhала hайн бэлэдхэлтэйшье haa, диилдэhэн байха юм. Ушарынь гэхэдэ, тэдэнэр дээгүүр шэгнүүрнүүдтэ барилдаа бшуу.

Манай барилдаашад командаараа түрүүшынхеэ хоёрдохи hуури эзэлбэ.

Буряадай багшанарай институдай студент спортын мастер Б. Дашибальжиров, республиканска соведэй инструктор В. Шестаков илажа, Россоведэй чемпионууд болобо. А. Будаев, Н. Иванов гэгшэд мүнгэн медальнуудаар шагнагдаа. А. Матюнов, В. Шаракшинов гурбадахи hууринуудта гараhан байна. Мүнөө тэдэнэр Түбэй соведэй мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор hорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

**В. СЫДЕЕВ.**

### ПРАВДА БУРЯТИИ

**Нэгэдэхи, хоёрдохи хуудаhануудта:** «Партиин зааhан замаар, арад зоной аша туhада» — СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин материалнууд. «Ажал болон эрдэм шадабаряа—партидаа, Эхэ орондоо» — Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани. Депутат М. С. Горбачёвой хэлэhэн үгэ. Депутат К. У. Черненкын хэлэhэн үгэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

**Гурбадахи хуудаhанда:** «Андрей Буслайин бүдэрэлгэ» — А. Праведниковай статья. Уласхоорондын мэдээсэл.

**Дүрбэдэхи хуудаhанда.** «Бидэнэй хээ үгы haa, хэн хэхэб?» — В. Лошаковой статья. Ой тайга тушаа багахан үгүүлэлнүүд.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76; отделы; партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-64-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61. выпускающие —2-35-95. отдел объявлений —2-65-54.

Редактор И. Р[…]

Республиканская типография Госу[…]ственного комитета Бурятской АССР[…] делам издательств, полиграфии и к[…]ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина[…] Н-04468. Заказ №86. Индекс 046[…]